
PRIČEVANJA IMEN O ALPSKIH SLOVANKAH

Gorazd Makarovič

17

IZVLEČEK

V sestavku *Pričevanja imen o alpskih Slovankah* so alpskoslovanska osebna imena rabljena kot vir o vrednotenju in družbenem odnosu do zgodnj srednjeveških slovanskih prebivalc vzhodnoalpskih pokrajin.

Ključne besede: etnologija, ženske, alpski Slovani, osebna imena, krajevna imena, priimki, zgodnji srednji vek, družbeni odnosi

ABSTRACT

The article *Information provided by the names of Alpine Slav women* uses Alpine Slavic personal names as a source on the valuation of and social attitude to the early medieval female inhabitants of the Eastern Alps.

Key words: ethnology, women, Alpine Slavs, personal names, place names, surnames, Early Middle Ages, social relationships

Uvod

Imenovanja oseb, pomeni in oblike imen se v zgodovini neprestano spreminjajo. Vendar je od najstarejših znanih, štiri tisočletja starih, prvih besedno zapisanih osebnih imen v Mezopotamiji in na Kitajskem do danes znano razločevanje ženskih in moških imen ali tudi imenskih oblik: po imenu so sodobniki največkrat vedeli, ali označuje žensko ali moškega. Ali je bilo tako tudi pred prehodom hortikulturnih družb v agrikulturne v poznem neolitiku, ko se je začela rušiti spolna enakopravnost, ne vemo. Toda pomen osebnih imen je bil v Evropi do uvajanja imen po krščanskih svetnikih močno drugačen kot sedaj – in tako je v številnih, zlasti majhnih, netehnološko in nedržavno naravnanih neevropskih družbah večinoma še danes. Ime namreč ni pomenilo samo nevtralne, bolj ali manj lepo zveneče oznake osebe brez pojmovne vsebine. Izražalo je stvarne, namišljene ali zaželene lastnosti imenovanca in dostikrat je bilo povezano z magijskim odnosom do sveta. V imenih je bil spoznaven etimološki pomen in odnos tistih, ki so dajali imena do imenovank in imenovancev.

Ker so se ženska imena največkrat razlikovala od moških, moremo predpostavljati, da je v njih vsebovan tudi različen, družbeno uveljavljen odnos do pripadnikov obeh spolov.

To njihovo vsebino je kajpak treba najprej odkriti. Nasploh so številne posredne pričevalnosti raznoraznih virov skrite ali pa jih nismo sposobni opaziti; seveda tudi imena postanejo zadevno pričevalna šele, če jim znamo zastaviti prava vprašanja in samo v povezavi z zgodovinskimi okoliščinami. Za ilustracijo naj omenim, da je npr. prvotno v grščini pomenilo ime Agnes čisto, deviško ženo – ali v latinščini ime Augustinus čistiljivega moža – vsaj od visokega srednjega veka naprej pa sta bila ta pomena pozabljena ali nepomembna; nadomestili sta ju povezavi z osebnostima svetnice in svetnika, ki sta imela ti imeni; še bolj pa to seveda velja za poznosrednjeveško slovensko ustrezno imensko obliko Neža in novoveško slovensko obliko Avguštín ali celo Gustl in Gušto.

18

Osebna imena alpskih Slovank in Slovanov in – vsaj od 12. stoletja po jeziku že Slovenk in Slovencev – so ohranjena v zapisih največ od 9. do 13. stoletja (gl. Kos 1906; Kos 1911; Kos 1920; Kos 1886; Scheinigg 1893; Kos 1913; Kronsteiner 1975). V 13. stoletju in pozneje so slovanska osebna imena opuščali; na to je na Slovenskem v 13. stoletju odločilno vplivala Cerkev. Pred tem časom so krstili otroke predvsem le skupinsko dvakrat na leto, na velikonočno in binkoštno vigilijo, in duhovniki so le izjemoma vplivali na izbiro osebnega imena. Potem pa se je uveljavil individualni krst vsakega dojenca posebej v naključnem času in pri tem so kleriki zahtevali imenovanja po krščanskih svetnicah in svetnikih; od drugih so dovoljevali le nekatera germanska, za katera pa najbrž sami niso vedeli, da izvirajo iz predkrščanske kulture (gl. Makarovič 1995: 127). Zato morejo o odnosu do žensk pričati pomeni slovanskih imen predvsem za obdobje pred 13. stoletjem.

V pisnih srednjeveških virih, povezanih z alpskimi Slovani, so zapisana številna imena. Glede na oblikovne, besedne, glasovne in pomenske podobnosti z morfemi iz slovanskih jezikov se je za marsikatero od teh imen zdelo, da je slovansko in da razumemo njegov pomen; ta vtis so omogočali zlasti neenotni zgodnjerednjeveški in visokosrednjeveški načini zapisovanj teh imen ter etnični in lokalni izvor, jezikovna znanja in splošna izobrazba pisarjev. Utemeljena jezikoslovna zgodovinska rekonstrukcijska kritika teh zapisov (predvsem Kronsteiner 1975) in njihovih do tedanjih tolmačenj je omogočila stvarnejšo podobo tega imenskega gradiva. Dejansko je izpričanih le slabih štiristo osebnih slovanskih imen, za katera moremo z gotovostjo trditi, da so jih uporabljali alpski Slovani in Slovanke in – vsaj od 12. stoletja – njihovi potomci in potomke, ki so govorili tedaj oblikovana narečja, ki jih imenujemo slovenščina, in so bili po jezikovni pripadnosti Slovenci in Slovenke. Le za petino teh imen je izpričano ali drugače ugotovljivo, da so ženska imena.

Slovanska imena so imela določene pomene in to so v srednjem veku dobro vedeli; v srednjeveških listinah so njihov pomen včasih tolmačili ali kar prevedli v latinščino (gl. Miklošič 1860: 241). Vendar je njihov prvotni pomen danes dostikrat težko razumljiv, nerazumljiv, negotov ali dvoumen. Jezik se je v teku stoletij zelo spreminjal; ilustracija tega so npr. Brižinski spomeniki, ki so za današnjega povprečno izobraženega Slovenca nerazumljivi. Razumevanje prvotnega pomena morejo

največkrat s popolno ali veliko gotovostjo omogočiti šele specialne pomenoslovne, zgodovinsko usmerjene jezikoslovne imenološke raziskave. Zato sem se moral – pri iskanju pričevalnosti teh imen o odnosu do žensk – omejiti predvsem na izbor tistih ženskih imen, pri katerih so bile (najprej že v monumentalni Miklošičevi razpravi iz leta 1860 in pozneje predvsem v Kronsteinerjevi obdelavi iz leta 1975) zanesljivo ugotovljene pomenske osnove, iz katerih so nastala imena, ki morejo šele na tej podlagi pričati o tem odnosu. Pri nejasnih okoliščinah nekaterih imen sproti omenjam, da gre za negotovosti ali domneve.

Tudi še druge značilnosti omejujejo gradivo, ki je v pričujočem spisu rabljeno kot vir o zgodnjerednjeveških slovanskih prebivalkah vzhodnoalpskih pokrajin. Pri postopku, ki naj iz teh posrednih virov izlušči njihovo zadevno pričevalnost, je seveda najprej potrebno ločiti ženska imena od moških. Za raziskovalca, ki ni jezikoslovec, je to preprosto samo pri tistih zapisih imen, kjer je izrecno ali posredno omenjen tudi spol imenovanke; drugje se mora opreti na jezikoslovne ugotovitve. Od uvedbe krščanskih osebnih imen skoraj vedno pomeni končnica -a žensko ime. Vendar pri zgodnjerednjeveških in visokosrednjeveških alpskoslovanskih osebnih imenih ni bilo tako; imena, ki se končujejo na -a, so dajali ženskim in moškim osebam (gl. Kronsteiner 1975: 97, 170, 171). Moška imena se sicer največkrat končujejo na soglasnik, ali na soglasnik, podaljšan s polglasnikom; žensko ime se lahko tako končuje le zelo izjemoma (gl. Kronsteiner 1975: 98–100, 34). Tudi med morfemi, daljšimi pomenskimi končnicami so bile le -ika, -ica in -nega rezervirane za ženska imena (gl. Kronsteiner 1975: 32, 35, 37, 167), čeprav je bilo tudi tu nekaj redkih izjem (Kronsteiner 1975: 170); končnice -ina, -ota, -oča pa so lahko sodile k moškim ali ženskimi imenom (gl. Kronsteiner 1975: 33, 48, 49, 89, 169). Seveda pa je imenovanke večkrat določala kar ženska pridevniška oblika ali pomen imena (Kronsteiner 1975: 171 navaja primere **Deva**, **Lepa**, **Predobra**, **Semodra** in **Krasa**). Sem sodi tudi končnica -ka, npr. pri imenu **Dobrelka** (v isti obliki zapisanem v 12. stoletju; Kronsteiner 1975: 168, 32).

Ker so v pričujočem spisu imena rabljena kot posreden vir, tu ni posebnih jezikoslovnih glasovnih znakovnih zapisov, čeprav so bila imena tako rekonstruirana (pri Kronsteiner 1975); opuščeni so tudi zaradi težav pri njihovem tiskanju in branju, ki ga zares obvladajo samo jezikoslovci in jezikoslovke, seveda pa predvsem zato, ker za namen pričujoče razprave niso povedni.

Posebno pričevalnost slutimo v dejstvu, da so nekatera enaka imena lahko dali ženski ali moškemu, da se nekatera imena ločijo samo po spolno določenih končnicah in da so nekatera imena za oba spola nastala iz enakih pomenskih osnov; kajpak je povednost tega mogoče verodostojno odkriti šele z razčlemba konkretnih okoliščin. Sicer pa morejo marsikaj odkriti tudi značilnosti vrst pisnih virov, v katerih so zapisana ženska imena.

Pomembna pričevanja je mogoče odkriti že v imenih, ki so nastala iz alpskoslovanskih osebnih imen; v krajevnih imenih in mnogo poznejših priimkih.

Pričevanja slovanskih osebnih imen v krajevnih imenih

Z veliko verjetnostjo prepoznamo nekatera slovanska osebna imena, ki so bila zapisana v srednjem veku, v imenih nekaterih sedanjih slovenskih krajev, ki so nastali v srednjem veku. Za ilustracijo navajam nekaj zanesljivejših primerov.

BARISLOVCI. Krajevno ime je bilo leta 1207 zapisano *Prislausdorf* (Blaznik 1986: 37); nastalo je iz osebnega imena **Preslav**, ki je bilo med letoma 1050–1065 zapisano *Prezla* in *Brezlau* (Kos 1911: 100, 108), med letoma 1170–1176 pa tudi *Prezlaus* (Kronsteiner 1975: 57).

BRATISLAVCI. Krajevno ime je bilo leta 1248 zapisano *Brattuzlausdorf* (Blaznik 1986 1: 59); nastalo je iz osebnega imena **Bretislav**, zapisanega leta 1051 *Brezislao* (Kos 1911: 115) ali **Bratoslav**, zapisanega leta 1235 *Bratoslaus* (Miklošič 1860: 251).

BUDGANJA VAS. Krajevno ime so leta 1324 zapisali *Bodigoysdorf*; nastalo je iz osebnega imena **Budigoj**, leta 945 zapisanega *Butigoi* (Kos 1906: 301) ali osebnega imena **Bodigoy**, med letoma 1065–1075 zapisanega *Bodigoy* (Kos 1911: 142; Kronsteiner 1975: 26).

DOSLOVČE. Ime kraja so leta 1247 zapisali *Vedoslavich*, leta 1302 pa *Widoslawitsch* (Kos 1975 1: 118), verjetno je nastalo iz osebnega imena **Vitislav**, zapisanega med letoma 1002–1018 *Uitislau* (Kronsteiner 1975: 82).

DRAGOMER. Ime kraja so leta 1444 zapisali *Dragamer* (Kos 1975 1: 122), kar kaže na enaka osebna imena kot ime kraja Dragomeriče.

DRAGOMERIČE. Krajevno ime je bilo leta 1428 zapisano *Dragomerisch* (Blaznik 1986 1: 159). Nastalo je iz osebnega imena **Dragomir**, v 9. ali 10. stoletju zapisanega *Dragamer* (Kos 1906: 253), med letoma 1050–1065 zapisanega *Dragmer* (Kronsteiner 1975: 36).

DRAGOŠIČ. Krajevno ime so leta 1440 zapisali *Dragoschitsch* (Blaznik 1986 1: 160), nastalo je iz osebnega imena **Dragožit**, zapisanega leta 990 *Dragosid* (Kronsteiner 1975: 37).

DRAGOŽIČE. Leta 1268 so ime kraja zapisali *Dragozisach* (Kranzmayer 1984: 54), tudi to ime je nastalo iz imena **Dragožit**.

DROŽANJE. Krajevno ime je bilo leta 1309 zapisano *Drasen* (Blaznik 1986 1: 176), verjetno je nastalo iz osebnega imena **Dražna**, v 13. stoletju zapisanega *Drasna* (Miklošič 1860: 272) ali **Dražma**, leta 864 zapisanega *Drasma* (Kos 1906: 147; prim. Kronsteiner 1975: 37).

CODEMARCI. Krajevno ime je bilo leta 1445 zapisano *Godimerzen* (Blaznik 1986 1: 213), najbrž je nastalo iz osebnega imena **Godemir**, v enaki obliki kot tu zapisanega okoli leta 975 (Kos 1906: 348) ali **Godimir**, zapisanega med letoma 1060–1070 *Godimar* (Kronsteiner 1975: 40).

GORNJA RADGONA. Krajevno ime je bilo leta 1211 zapisano *Rategoyspurch* in leta 1213 *Ratigoyspurch* (Blaznik 1986 1: 225); zapisa kažeta na osebno ime **Radigoy**, zapisano leta 1030 *Ratogoi* in med letoma 1075–1090 *Radegoi* (Kronsteiner 1975: 58).

NEGOVA. Med letoma 1106–1124 zapisano krajevno ime *Negoinezelo* verjetno pomeni današnje naselje Negovo (Blaznik 1988: 12); zapis je v zvezi z osebnim imenom **Negoj**, omenjenim pri Negujnici. (Prim. Kos 1886: 128).

NEGUJNICA. Ime kraja je bilo leta 1350 zapisano *Negonitz* (Blaznik 1988: 12), najbrž je v zvezi z osebnim imenom **Negoj**, zapisanim leta 1190 *Negoy* (Kronsteiner 1975: 54).

PERDISLOVCE. Ime kraja je bilo leta 1309 zapisano *Pribislasdorf* (Blaznik 1988: 55) in je nastalo iz osebnega imena **Pribislav**, zapisanega v 9. ali 10. stoletju *Bribislav* (Kos 1906: 256; gl. tudi Kronsteiner 1975: 57).

RADENCE. Ime kraja so leta 1340 zapisali *Rades* (Kos 1975 2: 497), kar kaže na osebno ime **Radeš**, leta 900 zapisano *Ratheis* (Kronsteiner 1975: 58).

RADENCI. Ime kraja so leta 1436 zapisali *Radein*, leta 1445 pa *Radusch* (Blaznik 1988: 193), kar kaže na osebno ime **Raden**, leta 1245 zapisano *Radden* (Miklošič 1860: 304) in na ime **Raduš**, zapisano leta 1134 *Ratus* (Kronsteiner 1975: 59).

RADEŽ. Krajevno ime so leta 1354 zapisali *Rates* (Kos 1975 2: 497), kar kaže na enako osebno ime kot pri kraju Radence.

RADNJA VAS. Ime kraja so leta 1371 zapisali *Radendorf* (Kos 1975 2: 685); nastalo je iz osebnega imena **Raden**, kot pri kraju Radenci.

RADNJA VAS (na Koroškem). Ime kraja so leta 1180 zapisali *Radegozzesdorf*, med letoma 1258–1261 pa *Radigoysdorf* (Kranzmayer 1984: 170), nastalo je iz imena **Radigoj**, leta 1030 zapisanega *Ratogoi* in med letoma 1075–1090 *Radegoi* (Kronsteiner 1975: 58).

RADOSLAVCI. Ime kraja so med letoma 1265–1267 zapisali *Radozlausdorf* (Blaznik 1988: 196); nastalo je iz osebnega imena **Radoslav**, zapisanega v 9. ali 10. stoletju *Radozlau* (Kos 1906: 252).

RADUŠE. V prvi polovici 15. stoletja so ime kraja zapisali *Radus*, leta 1452 pa *Radusch* (Blaznik 1988: 196), kar kaže na ime **Raduš**, zapisano leta 1134 *Ratus* (Kronsteiner 1975: 59).

VIDOŠIČI. Ime kraja je bilo leta 1406 zapisano *Witeczgeschies* (Kos 1975 2: 703); zapis kaže na osebno ime **Vitec**, zapisano leta 1240 *Widetz* (Kronsteiner 1975: 84).

VITOMARCI. Ime kraja je bilo leta 1297 zapisano *Witmarsdorf*, leta 1307 pa *Witomersdorf* (Blaznik 1988: 475), kar kaže na ime **Vitomir**, zapisano leta 871 *Wittimar* in *Witemir* (Conversio 1985: 41, 38), leta 1130 pa zapisano *Witmar* in leta 1149 *Witomer* (Kronsteiner 1975: 83).

Našteti so nekaj imen naselij, ki izpričano sodijo v srednji vek in kažejo na izpričana alpskoslovanska osebna imena. Takšnih primerov je več; molk o nekem kraju v srednjeveških virih seveda ne pomeni, da ga tedaj še ni bilo; na nastanek več krajevnih imen iz slovanskih osebnih imen kažejo že samo jezikoslovne analize (gl. Bezljaj 1967: 158, 159). Vendar zgodovinske okoliščine kažejo, da je treba nekatera naselja, ki nosijo imena, nastala po slovanskih osebnih imenih, pripisati srednjeveškim

slovanskim imenom uskoškega južnoslovanskega prebivalstva; ta naselja pa nikoli ne sodijo v čas pred drugo polovico 15. stoletja, številneje so nastajala sploh šele v 16. stoletju (prim. Kos 1987: 61–64). To so zlasti belokranjska naselja, npr. **Drašiči**, ki so očitno nastali po osebnem imenu **Dražič** ali **Dražica** (gl. npr. Kronsteiner 1975: 37), **Pribinci**, ki so nastali po imenu **Pribina** (gl. npr. Kos 1906: 98) ali **Radoši**, ki so nastali po imenu **Radoš** (gl. npr. Scheinigg 1893: 52).

Izpričanih srednjeveških in verjetnih srednjeveških krajevnih imen, ki s podobnostjo kažejo, da bi lahko nastala iz slovanskih osebnih imen, je mnogo več (gl. Blaznik 1986; Blaznik 1988; Blaznik 1989; Jakopin 1985; Kos 1906; Kos 1911; Kos 1920; Kos 1928; Kos 1975 1; Kos 1975 2; Kos 1975 3; Kranzmayer 1984; Savnik 1968–1980; Spezialortsrepertorium 1918; Zahn 1893; Zelko 1982; prim. Keber 1988: 46). Seveda pa sklepanje samo na podlagi besedne podobnosti največkrat vodi v zmate; imena s takšnim izvorom more zanesljivo določiti le interdisciplinarna zgodovinsko jezikoslovna imenoslovna raziskava. Vendar tudi med številnimi krajevnimi imeni, ki bi domnevno lahko nastala iz osebnih imen, ni izpeljank iz ženskih imen: **kraj je lahko dobil ime po moškem, ne pa po ženski**. To dejstvo dovolj prepričljivo kaže, da se za formalni vidik nastajanja in imenovanja naselij funkcija žensk ni zdela pomembna, oziroma kaže na **zadevno družbeno vrednotenje žensk v času nastajanja takšnih krajevnih imen**.

Pričevanja slovanskih osebnih imen v priimkih

Med priimki prebivalstva v današnji Sloveniji (gl. Bezljaj 1974) je več primerkov, v katerih prepoznamo stara alpskoslovanska osebna imena, pisno izpričana v srednjeveških virih. Navajam nekaj očitnih primerov.

Današnji priimek **BORANIČ** je nastal iz osebnega imena **Boran** (v 9. stoletju zapisanega *Poran*, Kronsteiner 1975: 25), drugi zelo verjetni primeri so npr. priimek **BORIN** iz osebnega imena **Borin** (leta 1120 zapisanega *Porin*, leta 1160 pa *Porn*, Kronsteiner 1975: 25); **BORUTA** iz osebnega imena **Borut** (leta 871 zapisanega *Boruth*, *Conversio* 1985: 32); **BRATINA** iz osebnega imena **Bratina** (zapisanega v 9. ali 10. stoletju *Brazena*, Kos 1906: 253; in leta 1235 *Bratona*, gl. Miklošič 1860: 250, 251); **ČERNEJ** in **ČERNEL** iz osebnega imena **Črnej** (leta 864 zapisanega *Zirneu*, Kronsteiner 1975: 30); **ČERNO** iz osebnega imena **Črno** (v 9. stoletju zapisanega *Zerno*, Kronsteiner 1975: 31); **DOBRINA** iz enakega osebnega imena (imel ga je vrl mož, *vir probus*; leta 1279 so ga zapisali *Dobrina*, Kronsteiner 1975: 33); **DOBRODEL** iz osebnega imena **Dobrodej** (v 9. ali 10. stoletju zapisanega *Dobrodei*, Kos 1886: 115); **GODEŠA** iz osebnega imena **Godeš** (v 12. stoletju zapisanega *Godes*, Kronsteiner 1975: 39); **GOSTE** in **GOSTEJ** iz osebnega imena **Gostej** (v 12. stoletju zapisanega *Gostev*, Kronsteiner 1975: 41); **GOSTIŠA** iz podobnega osebnega imena (v 9. ali 10. stoletju zapisanega *Gostichai* in okoli leta 975 zapisanega *Goztizai*, Kos 1886: 119; Miklošič 1860: 265); **KOCELI** in **KOCELJ** iz osebnega imena **Kocelj** (ki so ga v srednjeveških virih zapisali *Kocel*, *Cozil*, *Chozil*, *Quozili* in drugače, Kos 1886: 121); **KOSAR** in **KOZAR** iz osebnega imena **Kozar**

(leta 871 zapisanega *Gozharius*, *Conversio* 1985: 33; gl. Kronsteiner 1975: 45); **MALEJ** iz enakega osebnega imena (zapisanega leta 1269 *Maley*, Kronsteiner 1975: 50); **MALIGOJ** iz osebnega imena **Maligoj** (leta 1267 zapisanega *Maligo* in *Maligoy*, Kronsteiner 1975: 50); **MEŠEK**, **MEŽIK** in **MEŠKO**, morda tudi **MIŠIČ** iz osebnega imena **Meško** (leta 1111 zapisanega *Misico*, Kronsteiner 1975: 51); **MILEJ** iz podobnega osebnega imena (v 9. ali 10. stoletju zapisanega *Milei*, Kos 1886: 126; prim. Miklošič 1860: 288, 289); **PRODAN** in **PRODANIČ** iz osebnega imena **Prodan** (leta 1149 zapisanega *Prodan*, Kronsteiner 1975: 58); **RADEŠEK** iz osebnega imena **Radeš** (leta 900 zapisanega *Ratheis*, Kronsteiner 1975: 58); **RADOVAN** iz osebnega imena **Radovan** (v 12. stoletju zapisanega *Raduan*, Kronsteiner 1975: 59); **STAGOJ** iz osebnega imena **Stanigoj** (med letoma 1085–1097 zapisanega *Ztanagoi* in leta 1232 zapisanega *Stangoy* in *Stagoj*, Kronsteiner 1975: 65); **STAMAR** iz osebnega imena **Stojimir** (leta 871 zapisanega *Ztoimar*, *Conversio* 1985: 37; med letoma 1074–1084 zapisanega *Ztamar*, Kronsteiner 1975: 67); **STOJAN** iz osebnega imena **Stojan** (leta 1140 zapisanega *Stoian*, Kronsteiner 1975: 66; okoli leta 1150 zapisanega *Ztoian*, Kos 1913: 22); **STRAH**, priimek je soroden z osebnim imenom, v 9. ali 10. stoletju zapisanem *Straha* (Kos 1886: 137; prim. Miklošič 1886: 316); **SVETEC** iz enakega osebnega imena (v 12. stoletju zapisanega *Zvantiz*, leta 1200 *Zvatiz* in leta 1238 *Zuenz*, Kronsteiner 1975: 71); **SVETIN** in **SVETINA** po osebnem imenu **Svetin** (med letoma 1183–1194 zapisanega *Zvantin*, Kronsteiner 1975: 69); **TREBEŽNIK** iz osebnega imena **Trebeš** (leta 1111 zapisanega *Trebes*, Kronsteiner 1975: 76); **VELAN** iz osebnega imena **Velan** (leta 827 zapisanega *Uuelan*, Kronsteiner 1975: 79); **VENKO** iz osebnega imena **Veko** (leta 993 zapisanega *Wenco*, Kronsteiner 1975: 81); **VIDEC** in **VIDIC** iz osebnega imena **Vitec** (leta 1240 zapisanega *Widetz* in leta 1250 zapisanega *Widitz*, Kronsteiner 1975: 84); **ZLODEJ**, tvorjeno po nazivu za hudiča (zapisanem okoli leta 1000 *zlodei*, Bernik 1992: 152) ali po osebnem imenu **Zolodej** (zapisanem leta 1203 *Zliodej*, Kronsteiner 1975: 87).

Našteti primeri kažejo na **nastanek priimkov iz srednjeveških alpsko-slovanskih moških imen**; to dejstvo kajpak kaže na trdoživo tradicijo slovanskih imen, ki so bila ob koncu srednjega veka in v zgodnjem novem veku, ko so priimki postali navadni, kajpak samo vzdevki, ki so v pisnih virih zabeleženi le izjemoma. Seveda so nekateri takšni priimki **nastali tudi samostojno iz istih korenov** po podobnih poteh in kriterijih kot nekdanja slovanska osebna imena, nekateri so nastali po uskoških slovanskih osebnih imenih, nekateri pa sploh niso nastali na Slovenskem, ampak izvirajo iz južnoslovanskih osebnih imen, ki so bila enaka alpskoslovanskim, in so jih v severne kraje prinesli mlajši priseljenci. Toda tako kot priča molk pri krajevnih imenih **o podcenjevalnem družbenem odnosu do žensk**, priča tudi molk pri priimkih, v katerih so se ohranila nekatera slovanska moška imena, ne pa tudi slovanska ženska imena. Pisec teh vrstic ni našel niti enega, danes na Slovenskem navadnega priimka, za katerega bi bilo mogoče z gotovostjo trditi, da izvira iz izpričanega alpskoslovanskega ženskega imena (za ilustracijo te trditve navajam priimka Miroslavič ali Živina, ki bi lahko nastala iz moškega ali ženskega osebnega imena; gl.

Bezljaj 1974: 382, 719; Kronsteiner 1975: 51, 91; Miklošič 1860: 289–291, 275). Priimki seveda pričajo šele za čas od konca srednjega veka naprej; v njih ohranjena značilna tradicija izključno moških imen pa kajpak kaže tudi nazaj v zgodnji srednji vek.

Pričevanja vrst virov, v katerih so zapisana ženska imena

Vrste virov, v katerih so zapisana osebna imena, odkrijejo pomembna pričevanja, če jih gledamo skozi spol zapisancev in zapisank.

24 Zelo poveden je že (za slovensko zgodovino) najpomembnejši znameniti zgodnesrednjeveški zgodovinski spis iz leta 871 o pokristjanjenju Bavarcev in Karantancev; v njem je omenjenih nad 140 različnih moških – večinoma seveda neslovanskih – imen in samo dve ženski. Med vsemi pomembnimi osebami politične in duhovniške dejavnosti in oblasti si je zaslužila omembo samo Erindruda, nečakinja duhovnika Ruperta, ker je postala predstojnica ženske samostanske skupnosti; drugo žensko ime je v spisu samo še v omembi cerkve sv. Marjete (Conversio 1985: 30, 41).

V drugih zgodnesrednjeveških in zgodnjih visokosrednjeveških virih so ženske včasih omenjene z imeni v seznamih prodanih, zamenjanih ali podarjenih kmetij in pripadajočih podložnikov in podložnic (gl. npr. Kos 1911: 15; Kos 1906: 147, 148, 301, 348, 349, 387). Vendar se niti pri teh seznamih – čeprav brez gospodinj kmetije ne bi mogle obstajati in brez mater ne bi bilo novih podložnikov – pogodbenikom in pisarjem ženske niso zdele vredne večje pozornosti. Včasih so ob imenovanih podložnikih zapisali, da sodijo v pogodbo še njihove žene in otroci ali sinovi in hčere, vendar kar brez imen (npr. Kos 1906: 147; Kos 1911: 146). Zelo navadni so bili takšni seznam, v katerih so ob kmetijah našeli oziroma imenovali samo moške podložnike (npr. Kos 1906: 394, 386; Kos 1911: 84, 103, 104, 105, 142; Kos 1920: 330–332). Seveda te pogodbe ne pričajo, da pogodbeniki in pisarji niso vedeli, da brez žensk podložniški gospodarski sistem sploh ne bi deloval; nasprotno, pričajo o tem, da so v pravne zadeve sodili kot nosilci samo moški, člani njihovih družin pa so bili njihove pritikline, katerih družbeni položaj je bil odvisen od moških in ki jih je bilo treba imenovati samo v posebnih primerih. O tem prepričanju nedvoumno pričajo pogodbe; ko so jih sklepali, so bile navzoče priče, ki so bile potencialni potrjevalci, včasih tudi garanti dogovorjenega (od tovrstnih virov, v katerih so omenjena slovanska osebna imena gl. npr. Kos 1906: 299, 363, 388; Kos 1911: 9, 100, 130; Kos 1920: 93, 188, 330–332). Toda med pričami ženske niso nikoli zapisane: pravno niso bile verodostojne, čeprav so pripadnice zgornjih družbenih plasti lahko imele v lasti premoženje in so lahko razpolagale s pomembno lastnino in posestjo. Za ilustracijo navajam tri primere žensk z nemškimi imeni; prva plemkinja je sama darovala posestvo, druga plemkinja je sama darovala ogromno posest in tretja, podložnica iz ministerialnega okolja, je od svoje posesti z dovoljenjem moža prodala kmetijo (Kos 1920: 93, 215; Kos 1928: 130).

Kajpak je bila velika razlika med ženskami različnih družbenih položajev; etnične razlike pa tedaj tako ali tako niso bile pomembne. O kakšni pravici navadnih kmečkih podložnic do posesti v virih ni sledu, toda lastninskih pravic do posesti tudi kmečki podložniki niso imeli. Zelo drugače pa je bilo s slovanskim (ali drugim) prebivalstvom svobodnega ali plemiškega statusa. Svobodni Slovani so lahko prodajali ali drugače razpolagali s svojim posestvom (npr. Kos 1906: 237, 238, 322, 383, 397; Kos 1911: 143–146, 183, 185–188, 215, 216; Kos 1920: 330–332; 92, 93), lahko so dajali denarne prispevke za zidavo cerkve (npr. Kos 1920: 385). Slovanski plemiči so seveda lahko imeli lasten dvor ali dvor v fevdu (npr. Kos 1920: 122, 469). Podobno so tudi svobodne Slovanke lahko razpolagale s posestjo. Tako je npr. med letoma 1065–1075 osvobodjenka **Dobrovlasta** podarila Cerkvi svoja zemljišča (Kos 1911: 147), vdova **Mojica** pa je okoli leta 1155 svoje zemljišče prodala (Kos 1920: 186). V svobodnjaškem okolju je nad posestjo, ki sta jo imela z možem, imela žena določene pravice; tako sta npr. med letoma 1075–1090 zakonca Bodigoj in **Treblica** skupaj podelila svoje posestvo Cerkvi (Kos 1911: 187). Kajpak je bila takšna pravica zakonske žene vsaj v pravnem pogledu še bolj veljavna pri plemstvu; tako sta npr. pred letom 1187 plemenita Tvrdislav in **Slava** skupaj na svojem posestvu ustanovila cerkev (Kos 1920: 372).

Glede na pričevalnost o imenih je zelo pomemben vir znameniti Čedajski evangeliar, v katerem so v 9. in 10. stoletju na robove zapisovali imena romarjev in romaric (Kos 1906: 248–256). Ob številnejših germanskih imenih je zapisanih nad 300 takih, ki so slovanska, domnevno slovanska ali povezana s slovansko zgodovino, toda tudi pri marsikaterih od teh ne moremo zanesljivo določiti niti etnične niti spolne pripadnosti. Vendar so nekatera količinska razmerja na podlagi približnih določitev vseeno povedna: zapisali so mnogo manj romaric kot romarjev. Med vsemi omenjenimi zapisanimi imeni je približno petina ženskih; med vsemi imeni, o katerih z večjo verjetnostjo sodimo, da so slovanska, je približno sedmina ženskih imen. Vsekakor je romanje vsaj večinoma pomenilo osebno svobodo, možnost osebnega odločanja in strošek, ki ga ni zmogel vsak; zapisi imen v tem viru bi kazali, da bi bila odločanje in premožnost ženskam manj dostopna.

Zadnja vrsta virov, v katerih so številno izpričana slovanska ženska imena, so bratovščinske knjige oziroma nekrologiji. To so srednjeveške samostanske knjige mrtvih; vanje so zapisovali umrle posvetne in duhovne osebe, ki so bile povezane s samostanom in so se jih v blagor njihovih duš spominjali z mašami in drugimi pobožnostmi. Med zapisanimi so imenitniki in imenitnice, številni so samostanski laični bratje in laične sestre (konverzi in konverze, določeneje polkonverzi in polkonverze, navadni v obdobju 7.–13. stoletja), ljudje, ki niso bili menihi, vendar so bili vključeni v samostansko skupnost, posebej še v prostovoljne molilne bratovščine (za te sezname, ki vsebujejo tudi slovanska imena, gl. Kos 1906: 256, 257; Kos 1920: 470–476). V teh osebnih seznamih je očitna količinska razlika med moškimi in ženskimi imeni: od vseh slovanskih imen v seznamih, objavljenih v prej navedeni literaturi, je ženskih imen približno (tudi tu ni mogoče zanesljivo določiti spola vseh imen) le dve sedmini. Toda tudi med imeni konverz ni niti enkrat omenjena navadna kmečka podložnica.

Tu omenjena pričevanja določno kažejo na **manjšo pravno in kajpak družbeno veljavo žensk, vendar relativno**; ženska iz višjih družbenih plasti je imela mnogo večjo možnost osebnega odločanja in pravico do lastnine in posesti kot navaden kmečki podložnik. Seveda pa omenjene značilnosti virov nikakor **ne pričajo o družbenem odnosu do žensk v starejši slovanski družbi**, ampak že o zgodnjefevdalnem družbenem redu. Drugače je s pomeni **navajanih ženskih imen**; ta kajpak pričajo o času, ko so bila zapisana, vendar **spričujejo tudi poglede na imenovanke v alpskoslovanski predfevdalni družbi**, v kateri so imena nastala in se po tradiciji obdržala do 13. stoletja. O tem priča sorodnost in enakost v mlajših virih izpričanih osebnih alpskoslovanskih imen s tistimi, ki so ohranjena v pisnih virih iz 9. stoletja (gl. Kronsteiner 1975: 110–112), še bolj pa zelo številna, iz mlajših obdobij izpričana, pri različnih slovanskih narodih razširjena slovanska osebna imena, pri katerih kažeta sorodnost in enakost, da so morala nastati in preiti v tradicijo že v slovanski prado-
movini pred razselitvijo (gl. Miklošič 1860).

Pričevanja pomenov alpskoslovanskih ženskih imen

Glede na videz so lahko imenovali temnolasko oziroma žensko temne polti **Črnika** (ime je bilo za podložnico zapisano okoli leta 990 kot *Zirneca*, Kos 1906: 386; Kronsteiner 1975: 30; prim. Miklošič 1860: 243, 326) ali z imenom, ki izvira iz druge pomenske osnove za črno (*uran*; Miklošič 1860: 243, 259), oziroma je izpeljava iz imena za črno ptico (Kronsteiner 1975: 42, 86) **Vranica** (ime so med letoma 1006–1039 zapisali *Uraniza*, Kronsteiner 1975: 86; Kos 1911: 15).

Nejasna sta jezikovna pripadnost in semantičen značaj imena dékle, ki jo je imela svobodnjakinja Dobronega; okoli leta 1150 so ga zapisali *Sprinza* (Kronsteiner 1975: 94; Kos 1920: 152); če gre za slovansko tvorbo imena iz srednjeveškega nemškega glagola *sprezenen*, ki pomeni *pisano sijati*, *pisano krasiti*, *lišpati* (Lexer 1986: 206, 207), bi se ime morda glasilo **Sprinica** ali verjetneje **Žbrinica** (prim. Pletersnik 1895: 955). Tudi če bi upoštevali še druge zapise pomensko dvomljivih imen, ki bi domnevno lahko nastala iz neke zunanje osebne značilnosti, velja, **da se objektivni zunanji osebni videz dajalkam ali dajalcem imen ni zdel zelo pomemben**; takšna imena so v srednjeveških virih izpričana le izjemoma. Z njimi so bržčas imenovali le ženske, ki so zelo odstopale od povprečne svetle kompleksije, ki je bila pač blizu videza današnjega slovenskega prebivalstva, če si odmislimo nekatera ličena, barvanje las in zaradi boljših življenjskih pogojev večjo povprečno višino ljudi.

Zdi se, da tudi **cenjenje lepote** v očeh skupnosti ni bilo zelo pomembno. Doslej poznamo med imeni samo izjeme, ki izražajo ta odnos. Prvo takšno ime je **Krasa** (ki sicer ni nujno samo žensko ime), zapisano je v seznamu podložnikov in podložnic v 10. stoletju *Krazza* (Kos 1906: 348), vsekakor pa izvira iz pojma *krasota* (gl. Miklošič 1860: 282; Kronsteiner 1975: 47; gl. Bezljaj 1982: 82). Drugo takšno ime, ki izvira iz pojma *lepota*, je **Lepa**, zapisano v 9. stoletju *Lepa* in leta 1102 *Liepa* (Kronsteiner 1975: 47; Kos 1920: 470; gl. Bezljaj 1982: 133). Temu pomenu je blizu ime **Godislava** ali **Godeslava**, v 12. stoletju zapisano *Goteszlawa* in *Godezlawa*

(Kos 1920: 474, 475; Kronsteiner 1975: 40); izvedeno je iz pomenske osnove za dopadljivost, všečnost, zadovoljstvo, ugajanje zaradi lepote ali česa podobnega (*god*, Miklošič 1860: 263; gl. Bezljaj 1982: 155, 156); drugi del sestavljenega imena je tu zgolj imenska končnica brez določnejšega pomena (gl. Miklošič 1860: 310, 311). Drugače je sestavljeno ime **Dobrogod** ali verjetneje **Dobrogoda**. Tako se je imenovala *plebesana*, župljanka; njeno ime so leta 1220 zapisali *Dobrogod* (Kronsteiner 1975: 33); nastalo je iz pomenske osnove *dobro* in iz iste osnove kot prvi del imena Godeslava; pomenilo bi dekle ali žensko, ki dobro ali močno ugaja.

Glede na imena je bil za alpskoslovansko družbo precej pomemben **osebni in rodbinski odnos do žensk**. Iz pomenskih osnov za čustvene vezi *drag*, *ljub* (gl. Miklošič 1860: 271, 272, 285; Bezljaj 1976: 109; Bezljaj 1982: 146) so številne imenske izpeljanke. **Dražna** ali **Dražma** je bilo kot ime podložnice leta 864 zapisano *Drasma* (Kronsteiner 1975: 37; gl. Kos 1906: 147). **Ljuba** je bilo kot ime podložnice med letoma 957–993 zapisano *Liupa*, kot ime samostanske laike (konverze) je bilo v 12. stoletju zapisano *Liuba* in kot ime gospodarice je bilo leta 1277 zapisano *Luba* (Kronsteiner 1975: 47; Kos 1906: 349; Kos 1920: 476). Ime **Ljubika** je bilo v 12. stoletju zapisano *Liubicha* (Kronsteiner 1975: 48; Kos 1920: 471). **Ljubina** je bilo kot ime soproge leta 1298 zapisano *Lubina* (Kronsteiner 1975: 48). **Ljubinega** je bilo kot žensko ime v 12. stoletju zapisano *Liubnega* in *Lubnega* (Kronsteiner 1975: 48; Kos 1920: 474). **Ljubosta** je bilo kot ime sužnje in soproge v 12. stoletju zapisano *Liubozta* (Kronsteiner 1975: 49, 85). **Ljubota** je bilo kot ime ženske med letoma 784–907 zapisano *Liupota* (Kronsteiner 1975: 49; Kos 1906: 256; prim. Miklošič 1860: 285). Če so drugi del sestavljenega imena vsaj včasih razumeli tudi v besednem pomenu in ne samo kot brezpomenski imenski dodatek, sodi v pomensko bližino prej omenjenih imen tudi ime **Svetodraga**, v 12. stoletju zapisano ime za samostansko laiko (konverzo) *Zvetodraga* (Kronsteiner 1975: 70; Kos 1920: 476), pri katerem izvira prvi del iz osnove *svet*, *sveto*, vzvišeno, neoskrunljivo, božansko (gl. Bezljaj 1995: 349). Podoben pomen je moralo imeti ime **Sedraga**, ki je bilo kot ime podložnice med letoma 958–991 zapisano *Zidraga*; nastalo je sicer iz drugih osnov, iz povratno osebnega zaimka *sebe*, *se* in iz *draga*; (Kronsteiner 1975: 61; gl. Miklošič 1860: 271, 272; Bezljaj 1976: 109); kajpak ni moglo pomeniti ženske osebe, ki naj bi si bila draga, ampak najbrž tisto, ki naj se trudi, da je ali da postane draga drugim. Iz pomenske osnove *moje* (gl. Miklošič 1860: 291) izvirajo imena **Mojca** ali **Mojica** (okoli leta 990 je bilo zapisano ime podložnice *Moyza* in okoli leta 1155 ime posestnice in vdove *Moyza*, Kronsteiner 1975: 52; Kos 1906: 387; Kos 1920: 186) in morda **Mojslavika**, **Mojslavica** ali celo **Mojslavka** (če je pisno obliko iz 9. ali 10. stoletja *Moisclaica* mogoče tolmačiti kot zapis tega imena, kot pri Kos 1886: 127; Kos 1906: 252; prim. Miklošič 1860: 291; glede končnic *-ika*, *-ica*, gl. Kronsteiner 1975: 32). Iz pomenske osnove *želeti*, *pričakovati* (*žid*, gl. Miklošič 1860: 275) je morda nastalo ime **Ždana** ali **Židana** (če je mogoče tako brati zapis iz 9. ali 10. stoletja *Zidana*, Kos 1906: 254; z začetno črko *Z* so sicer navadno zapisovali imena, ki se glasijo z začetnim soglasnikom *S*, čeprav ne vedno; tako so npr. ime Železec zapisali *Zeliezic*, gl. Kronsteiner 1975: 90, 91). Nekoliko nenavadno se nam danes zdi žensko ime **Bratrica**, med letoma 1006–1039 za podložnico zapisano

Bratreza; izvira iz pomenske osnove *brat*, moški sorodnik in kajpak ne pomeni kar *sestra*, ampak *bratova hči* in kaže na tedanji velik pomen te vezi sorodstva po moški liniji (Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 26; gl. Miklošič 1860: 250; gl. Bezljaj 1976: 38; prim. Bezljaj 1995: 230). Nejasna sta jezikovna pripadnost in semantičen značaj imena Vitogovove hčere in soproge slovanskega pokristjanjenega plemenitaša Georgiosa ali Georgiusa; okoli leta 900 so njeno ime zapisali *Tunza* (Kos 1906: 248; Kronsteiner 1975: 95, 178); to ime bi lahko nastalo iz nekega nemškega korena (gl. Loewe 1930: 164), če pa je nastalo iz slovanske osnove *tun*, katere semantem je: dano iz dobrote, zastonj, ali brezdelno, se je glasilo **Tunica** (gl. Mažuranič 1975: 1383, 1474; gl. Belostenec 1740: 523, 594; gl. Belostenec 1973: 614; prim. Pleteršnik 1895: 598; Snój 1997: 743) in bi lahko bilo v zvezi z lastninskimi spremembami, ki nastanejo ob poroki (gl. Vilfan 1996: 389–445). Ime **Domanega** ali **Domonega**, v 12. stoletju zapisano *Domnega* kot ime samostanske laike (konverze), je pomenilo žensko, povezano z domom ali najbrž določneje tisto, ki skrbi za dom (Kos 1920: 473; Kronsteiner 1975: 35, 54). Iz pomenske osnove *dom* (gl. Miklošič 1860: 271; gl. Bezljaj 1976: 107) izvira tudi žensko ime **Mabilka**, ki je krajša oblika imena *Domabilka* in je bilo v 12. stoletju zapisana *Mabilka* (Kronsteiner 1975: 50). **Milena** ali **Miljena**, v 9. ali 10. stoletju zapisano *Millena* kot ime romarice (Kos 1886: 126; Kos 1906: 328; gl. Miklošič 1860: 288, 289) izvira iz pomenske osnove za milosrčno, usmiljeno, morda tudi ljubo, drago; izraža odnos, ki je bil smiseln v rodbinsko-družinskem okolju ne glede na to, s katero pomensko varianto besedne osnove je bilo povezano. Manj določen je pomen imena **Deva**, v 9. stoletju zapisanega *Dieuua* (Kronsteiner 1975: 32), na Moravskem v 13. stoletju zapisanega *Deva* (Miklošič 1860: 274); ime je najbrž pomenilo kar *dekle*, jezikovne in druge poznejše okoliščine kažejo na minimalno verjetnost, da bi ime pomenilo *devico* (gl. npr. Bezljaj 1976: 99; Snój 1997: 88; Belostenec 1740: 71). Tudi ime **Mlada**, v 9. ali 10. stoletju zapisano *Mlada* za romarico (Kos 1906: 252), najbrž ni pomenilo kar dobredno mladenke (prim. Miklošič 1860: 291; prim. Bezljaj 1982: 187), saj bi z leti ime hitro postalo neustrezno, ampak osebo, ki ima v rodbini ali družini nižji družbeni položaj kot neka bližnja, starejša ženska.

Najštevilnejša je skupina ženskih imen, v katerih so izražene **osebne sposobnosti, ki so jih posameznice imele ali pa so si želeli, da bi jih imele**. Ta imena precej določno kažejo, kaj je bilo pri ženskah družbeno cenjeno, oziroma kažejo na veljavna prepričanja, kakšna naj ženska bo.

Več imen kaže, da so cenili postavne in močne ženske in dekleta; v primitivnih razmerah, v katerih je skoraj vse delo fizično in težko – in ko je večina prebivalstva podhranjena – to brzkone vsaj deloma kaže na pomen, ki so ga pripisovali ženskam kot dobrim delavkam. Takšno imen bi bilo **Stanila**, v 12. stoletju zapisano *Ztanila*, kar je najbrž krajša ženska oblika od *Stanislava* oziroma *Stanislav* (Kronsteiner 1975: 66; kot moško krajšo imensko obliko bi prej domnevali *Stan-o* ali *Stanil-o*, gl. Miklošič 1860: 314); vsaj prvotno je bila pomenska osnova za nastanek imena enaka ali sorodna kot pri imenu **Stojana**. To ime je bilo zapisano v 12. stoletju za samostansko laiko *conversa Stoiana* (Kos 1920: 476); ime je nastalo iz pomenske osnove *stojati/stojan*, stati, obstati, obstoj, obstojen in pomeni postavno žensko (Kronsteiner 1975: 66;

Miklošič 1860: 314, 315; gl. Bezljaj 1995: 312, 313). Iz pomenske osnove za *trdo*, *otrdele*, *utrjeno*, *krepko* je nastalo ime **Tvrdila**, ženska s tem imenom je bila v 9. stoletju zapisana *Turdila* (Kronsteiner 1975: 78; gl. Miklošič 1860: 319, 320). V pomenski zvezi z *rastjo*, večanjem ali velikostjo je ime **Pribila**; verjetno gre za žensko ime, leta 888 zapisano *Briiula* in v 9. stoletju *Prebila* (Kronsteiner 1975: 57, 170; gl. Miklošič 1860: 301). Podoben pomen je imelo ime **Rastimisla**, leta 864 zapisano *Razemuzza*; nastalo je iz pomenske osnove *rasti* in je verjetno pomenilo žensko; za moškega bi domnevali obliko *Rastimisl* (Kronsteiner 1975: 60, 170; gl. Bezljaj 1995: 152, 153). Navedena imena bi lahko izražala tudi skrb in želje, naj imenovani otroci trdno in krepko rastejo, nekaj imen pa določneje kaže na prepričanje, da je hvalevredna ženska, ki je dobra delavka. Takšno ime je **Trebejica**, med letoma 1006–1039 za podložnico zapisano *Trebeiza*, nastalo je iz pomenske osnove *treb*, ki zajema vsoto pojmov: spretnost, pripravnost, primernost, usposobljenost, častivrednost (Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 76; gl. Miklošič 1860: 321). Iz enake pomenske osnove izvira ime **Treblica**, med letoma 1075–1090 zapisano kot ime svobodnjakove soproge *Trepliza* (Kos 1911: 187). Ime **Motimira**, v 9. ali 10. stoletju zapisano kot ime romarice *Motimira* (Kos 1906: 252), je morda celo v neposredni zvezi z ženskim delom: prvotni pomen besede *motiti* je bil delati maslo (Bezljaj 1982: 197). Ime **Sodnega**, v 12. stoletju zapisano *Ztenega* (drug zapis iz istega stoletja *Ztinega* morda ne pomeni istega imena), pomeni po pomenskih osnovah *sodeti*, zbirati in *nega*, skrb kar skrbno zbiralko (Kos 1920: 474, 475; Kronsteiner 1975: 73; prim. Kos 1913: 21; gl. Ramovš 1936: 35). Ime **Dobronega**, ki sta ga leta 945 imeli dve podložnici, so tedaj zapisali *Dobronega*; okoli leta 1150 ga je imela svobodnjakinja, ki so jo tedaj zapisali *Tobronega*; sestavljeno je iz pomenskih osnov za *dobro* in *negovanje* (Kos 1906: 301; Kos 1920: 152; Kos 1913: 12; Kronsteiner 1975: 33; gl. Miklošič 1860: 296); morda bi jo lahko imenovali kar dobro oskrbovalko, negovalko. Najbrž sodi v pomensko bližino teh imen tudi **Stradoslava**. Mislim, da je izjemoma tako treba čitati zapis imena iz 9. ali 10. stoletja *Stradosclauua* (kot je bilo že brano v: Kos 1886: 137), čeprav je treba v viru, v katerem je omenjeno to ime, glede na jezikoslovne razloge sicer brati imenske končnice *-sclafa*, *-sclauua*, *-sclava*, *-sclauga*, *-sclaug*, *-sclao* kot *-slav* oziroma *-slavo* (Kronsteiner 1975: 57). Gre za imena romaric in romarjev, zapisanih na robove takoimenovanega Čedajskega evangeliarja; ker sta zapisa *Stradosclauua* in *Stradasclau* na istem listu (Kos 1906: 253), je vendarle precej verjetno, da je pisec na takšen, sicer nedosleden način zapisovanja ločil žensko in moško imensko obliko. Ime je nastalo iz pomenske osnove *strada*, delo, trud, in imenske končnice brez določnega pomena (gl. Miklošič 1860: 310, 311, 315), pomenilo bi prizadevno, delavno osebo ali osebo, ki naj bo takšna. Na podoben način je bil izražen osebni značaj ali verjetneje želja, naj bo imenovanka budna, v imenu **Budislava**, v 9. ali 10. stoletju zapisanem *Bedoslauua* za romarico, ženo nekega *Iohannesa* (Kos 1906: 254; gl. Bezljaj 1976: 52; gl. Snoj 1997: 28, 52, prim. 27).

Nekaj imen kaže na **cenjene značajske lastnosti**. Zdi se, da so pri ženskih osebnostih cenili tudi veselost in živahnost. Ime **Radnega**, zapisano med 1006–1039 kot ime podložnice *Radonga*, je sestavljeno iz pomenske osnove *rad*, vesel, morda tudi

pripravljen, dejaven, in morfema *nega*, ki sicer lahko pomeni skrb, oskrbo, lahko pa je samo imenska končnica brez določnejšega pomena (Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 59; gl. Bezljaj 1995: 143, 144; gl. Miklošič 1860: 304–306); ime je lahko pomenilo veselo dekle ali žensko ali skupaj z imensko končnico dobesedno tisto, ki skrbi za veselje ali rada skrbi, neguje; vsekakor so moško slovansko ime *Radim*, ki je nastalo iz iste besedne pomenske osnove, že v srednjem veku prevedli v latinščino *Gaudentius* (Miklošič 1860: 241). Spol osebe **Živina** je negotov, končnica -ina se je pojavljala pri moških in ženskih imenih; okoli leta 975 je to bilo ime podložnice ali podložnika, zapisano je *Siuina* in izvira iz pomenske osnove za živo, živost ali živahnost (Kos 1906: 348; Kos 1886: 150; Miklošič 1860: 275; Snoj 1997: 763; Kronsteiner 1975: 91, gl. 33, 170). Žensko ime **Svetižizna**, med letoma 784–907 zapisano *Zuengizigna* in v 9. ali 10. stoletju zapisano *Szuentezizna*, je izpeljano iz pomenskih osnov *svetiti*, sijati, svetloba oz. *sveti*, lahko tudi v pomenu močan, in *žizn* v pomenu življenje (Kos 1906: 256, 251; Miklošič 1860: 309, 275; Bezljaj 1995: 348; Kronsteiner 1975: 70) in bi pomenilo žensko osebo, pri kateri zelo cenimo življenje ali morda kar žensko, ki z življenjsko radostjo sije okrog sebe. Podoben pomen moremo domnevati tudi za ime **Svetislava**, v 12. stoletju zapisano *Zwitezlawwa* kot ime soproge; pomen imena izvira iz enake osnove kot pri prejšnjem imenu (Kos 1920: 475; Kronsteiner 1975: 70); v tem sestavljenem imenu je *slava* samo imenski dodatek brez določnega pomena. Podobno sliko dajejo nekatera imena živalskega izvora. Ime **Vevera** je bilo posneto po hitri in spretni veverici ali podlasici; v zapisu *Wewera* v 12. stoletju je najbrž pomenilo žensko, ker je v tedanjem seznamu rudniških delavcev in delavk napisano med drugima ženskima imenoma (Kos 1920: 475; Kronsteiner 1975: 79); to ime je morda imelo tudi ljubkovalen pomen. Če je bilo ime **Kunica**, med letoma 1070–1080 za plemenito gospo zapisano *Chuniza* (Scheinigg 1893: 11, prim. 49, 94; Miklošič 1860: 283; Bezljaj 1982: 110; gl. Kronsteiner 1975: 46, 164), slovansko, je pač podobno spravljalo imenovanke v zvezo z lastnostmi, pripisanimi kuni: hitrostjo, okretnostjo in morda zvitostjo. Ime **Jelena**, v 12. stoletju zapisano *Gelena* (Kos 1913: 15, 16; Kos 1920: 470, 475), je ženska oblika precej razširjenega moškega, po živali posnetega imena Jelen (gl. Kronsteiner 1975: 43, 44); vsaj poredkoma so torej tudi pri ženskah cenili moč, hitrost, vztrajnost ali druge lastnosti, ki so lahko pripisovane jelenom.

Ime **Jaronega**, v 12. stoletju zapisano *Iarenega* (Kos 1920: 474), je pomenilo žensko, ki naj bo, ali ki je stroga, resna (*jar*, Miklošič 1860: 329) oziroma močna (*jar*, Kronsteiner 1975: 42) ali trdna: tako so npr. že v srednjem veku prevedli slovansko ime *Jarimir*, ki izvira iz istega korena, v latinščino *firma pax*, trden mir (Miklošič 1860: 241). Iz enake pomenske osnove je nastalo ime, ki se je glasilo **Jaroslava** ali **Jeroslava**, v 12. stoletju zapisano *Ierazlava* (Kos 1913: 15; Kronsteiner 1975: 44); označevalo je ženske, ki so takšne, ali naj bodo takšne, ali naj bodo znane po teh lastnostih. Ime **Vladana**, v 12. stoletju zapisano *Ladana*, je izpeljano iz *vladati*, *gospodovati* (Kronsteiner 1975: 84); v današnjo slovenščino bi ga lahko prevedli: gospodarica. Zanesljiv je pomen imen, ki izvirajo iz besedne osnove za divjo žival, *zver*. To so **Zverica**, leta 1185 zapisano kot ime samostanske laike *Zwerizza* (Kos 1920: 476; Kronsteiner 1975: 89), **Zverinega**, v 12. stoletju zapisana *Zverinega*

(Kos 1920: 474; Kronsteiner 1975: 89) in **Zverka**, v 12. stoletju zapisano kot ime darovalke voska in tekstila *Zwirka* (Kos 1920: 473; Kronsteiner 1975: 90); imenovanke naj bi imele lastnosti, ki so jih pripisovali divjim živalim, ki so jih pač dobro poznali; to bi bržkone bile hitre, vsaj tako ali še bolj pa divje ali neobzrdane ženske (tako je moč sklepati glede na jezikovne in druge, sicer poznejše okoliščine, gl. npr. Miklošič 1860: 276; Snoj 1997: 754; Belostenec 1740: 646–647; Mažuranič 1975: 1695).

Na mnenja, kaj naj bi bila pozitivna osebna kakovost, ki so oblikovana na zelo drugačnih pogledih, kažejo izpeljanke iz drugih pomenskih osnov. Nekatere so vsaj včasih pomenile tudi **skromnost in ponižnost**. Iz semantema *mir* (gl. Bezljaj 1982: 185; Miklošič 1860: 289–291) je nastalo žensko ime **Mirica**, v 9. stoletju zapisano *Meriza* in *Miriza* (Kronsteiner 1975: 51; Kos 1906: 257).

31

Tudi **Gojica**, kot ime podložnice med letoma 1006–1039 zapisano *Gohza*, (Kos 1911: 15; Kos 1913: 14, 15; Kronsteiner 1975: 40) je nastalo iz enake pomenske osnove, vendar drugačne besede (*goj* = *mir*, Miklošič 1860: 263, 264; gl. Bezljaj 1976: 156, 157; Kronsteiner 1975: 40). Ime **Govica**, zapisano v 12. stoletju *Gowiza*, najbrž izvira iz glagolske pomenske osnove *goveti*, častiti, moliti, spoštovati oziroma bogaboječ biti, in prejkone pomeni kar Pobožnico; glede na tu izražen odnos, ki je blizu krščanskemu odnosu do boga, imena vsaj v tem pomenu pred pokristjanjenjem bržkone še niso poznali; pri tem je vsekakor treba še upoštevati, da to ime ni povsem zanesljivo, zapis bi namreč lahko pomenil prej omenjeno ime **Gojica** (Kos 1920: 471; Kronsteiner 1975: 42; gl. Bezljaj 1976: 165). Najbrž sodijo v podobno pomensko okolje tudi ženska imena, nastala iz pojma *tih* (gl. Miklošič 1860: 320; Snoj 1997: 666). Ime **Tihica** ali **Tihika**, med letoma 975–993 zapisano kot ime podložnice *Tihca* (Kos 1886: 140; prim. Scheinigg 1893: 146; gl. Kos 1906: 349; Kronsteiner 1975: 75), izvira iz pomenske osnove *tih* in bržčas kaže na prepričanje, da je molččnost oziroma pohlevnost hvalevredna ženska lastnost. Podobno pomensko povezavo moremo videti v imenu **Tihomira**, v 9. stoletju zapisano *Tichomira* (Kos 1906: 257; gl. Kronsteiner 1975: 75, kjer se ustrezní citat pravilno glasi GZS II 257). Verjetno je sodilo v podobno pomensko okolje tudi ime **Semodra**, sestavljeno iz zaimka *sebe*, *se* in iz pridevnika *modra*, pametna, razumna; zapisano je bilo *Zemudra* med letoma 1122–1147 (Kronsteiner 1975: 61; gl. Bezljaj 1982: 191), izražalo je željo, naj si imenovanca prizadeva, da je modra; vendar ne vemo, kaj bi tu določno pomenila modrost. Glede na vse, kar vemo o položaju žensk v zgodovini, je treba upoštevati možnost, da bi lahko smatrali za modre, pametne ženske tiste, ki se uklonijo, ki so poslušne in ponižne.

Vrsta pomensko manj določnih imen kaže na prepričanje, naj bodo **ženske osebnosti oblikovane po rodbinsko in širše družbeno zaželenih lastnostih in sposobnostih**. To so imena, ki izražajo mnenje, da so imenovanke dobre ali naj bodo dobre, ne glede na to, kaj je to tedaj dejansko pomenilo; tvorjena so iz pomenske osnove *dobr*, ki je nasprotje od slabega (gl. Miklošič 1860: 241, 269, 270; Bezljaj 1976: 105, 106). Pomen imena romarice **Dobrava**, v 9. ali 10. stoletju zapisanega *Dabraua* (Kos 1906: 254), je izpričan že s srednjeveškim prevodom v latinščino

Bona (Miklošič 1860: 241). Podoben pomen sta imeli ime **Dobrelka**, v 12. stoletju zapisano za samostansko laiko (konverzo) *Dobrelka* (Kos 1920: 473; Kronsteiner 1975: 32), in **Dobrica**, kot ime podložnice zapisano med letoma 1006–1039 *Dobrizza* (Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 32). **Dobrošica** ali manj verjetno **Dobrožica**, med letoma 1006–1039 zapisano kot ime podložnice *Dobroziza* (Kos 1911: 15; gl. Kos 1886: 116; Kronsteiner 1975: 34), izhaja iz enake besedne pomenske osnove. Ime **Predobra**, v 12. stoletju zapisano *Predobra* (Kos 1920: 473; Kronsteiner 1975: 55), seveda ne pomeni ženske, ki bi bila preveč dobra, ampak tisto, ki je zelo dobra ali pa naj bi takšna bila.

32 V tem poglavju navedene skupine ženskih imen pričajo, da so bili **pri alpsko-slovenskem družbenem vrednotenju žensk pomembni čustveni odnosi in določene osebne zaželene sposobnosti in značajske lastnosti**. Pri čustvenih odnosih so cenili **osebne simpatije, rodbinsko bližnjost in pripadnost domu**; te vrednote so bile bržkone povezane z rodbinsko-družinskimi bivanji človeških skupinic, ki so jih narekivale zelo majhne kočje. Med osebno zaželene sposobnosti so sodile zlasti **krepekost, postavnost, pripravnost in prizadevnost**; te vrednote so razumljive v okviru tedanjega težkega gospodarstva s prvinami požigalništva, kopaštva, ralnega ornega poljedelstva v sistemu nestalnih njiv in postopnega ustaljevanja njiv, pašne živinoreje (gl. npr. Grafenauer 1970: 234–240) in domačih obrtnih dejavnosti, med katerimi je bilo za ženske pač najvažnejše zamudno in spretnostno zahtevno tekstilno delo. Med značajskimi potezami žensk so bile cenjene tako **radoživost in veselost kot ponižnost in skromnost**. Nasprotje med tema stališčema je najbrž navidezno. Ne vemo namreč, ali so imena dajali že ob rojstvu ali pozneje, ko je otrok shodil in spregovoril; ne vemo, ali so ime iste osebe lahko spremenili; ne vemo, kdo je dajal ali kdo je lahko vplival na izbor imena; vemo samo, da so osebna imena v nepisni kulturi skoraj vedno obstajala v tesni zvezi z osebnim poznavanjem imenovane osebe.

Tako pričajo ženska imena. Seveda pa je vrednost teh pričevanj relativna, dokler jih ne primerjamo z moškimi imeni. Če bi poznali reprezentativen zbir alpskoslovenskih osebnih imen za oba spola, bi uporabili preprosto metodo. Razčlenili bi značilnosti ženskih in moških imen; razlike bi pokazale družbene poglede na ženske in moške. Ker pa so v virih ženska imena okoli štirikrat bolj pomanjkljivo izpričana od tudi pomanjkljivo izpričanih moških imen, bi takšna pot z gotovostjo vodila do zmotne podobe. Zato pa si lahko pomagamo z **obratnim postopkom**: primerjava znanih sorodnih ženskih imen s sorodnimi znanimi moškimi imeni more povedati, **v katerih pojmovanjih niso različno vrednotili imenovank in imenovancev**.

Enaka imena za moške in ženske

Dobrovlast. Med letoma 1065–1075 je bilo to ime za osvobojenko zapisano *Dobrolaz*, v 12. stoletju pa *Tobroulaz* za konverza, samostanskega brata; ime je sestavljeno iz pomenskih osnov *dobro* in *vlast*, last, posest (Kronsteiner 1975: 34, 85; gl. Miklošič 1860: 256; prim. Bezljaj 1982: 234).

Žitivlast. Med letoma 1006–1039 so v seznamu podložnikov in podložnic zapisali to ime *Sitilaz*; glede na verjetnost, da gre za sorodstvo te osebe z Žitivitom, zapisanim *Sitiuuuit* v istem seznamu, in glede na običaj, da so večkrat bratje in sestre imeli eno enako prvino v imenu, je tu najbrž Žitivlast ime ženske; kot moško ime konverza, samostanskega brata, je bilo v 12. stoletju zapisano *Sitwast* (Kronsteiner 1975: 91; gl. Kos 1911: 15).

Vevera. To ime so morda lahko dali moškemu ali ženski. V 12. stoletju je bilo tako ime dobrotniku, ki so ga zapisali *Wevera*, enako so v istem stoletju zapisali v seznamu rudniških delavcev in delavk med drugima ženskima imenoma ime neke osebe; glede na takšno mesto zapisa, končnico -a in domnevni odnos do živalice, po kateri je nastalo ime, bi to lahko bilo tudi ime ženske (gl. Kos 1920: 475; Kronsteiner 1975: 79).

Iz doslej znanega gradiva je mogoče sklepati, da so lahko dali povsem enako ime moškemu ali ženski le izjemoma. Vendar ta izjemnost ni pomenila tudi različnega vrednotenja, kot pričajo številna pomensko enaka imena, ki se ločijo le po spolno oblikovanih končnicah.

Pričevanja ženskih in moških imen, ki se ločijo samo po spolno oblikovanih končnicah

Četoslava/Četeslav. V 12. stoletju so žensko obliko imena zapisali *Sciezlawa*; moško obliko imena spričuje tudi v 12. stoletju zapisano ime rudarja *Stiezla*; imeni sta nastali iz pomenske osnove *česti/čete*, čast in imenske končnice *-slav* (Kronsteiner 1975: 31; prim. Kos 1913: 24, 25; Kos 1920: 474; Ramovš 1936: 35; gl. Miklošič 1860: 310, 311, 327).

Dobronega/Dobroneg. Zapis ženske oblike je v prejšnjem besedilu že omenjen; v 12. stoletju je zapisana moška oblika imena *Dobrunech* kot ime rudarja; imeni sta nastali iz pomenske osnove *dobro* in imenske končnice *nega/neg* (Kronsteiner 1975: 33; Kos 1913: 12,13; gl. Miklošič 1860: 269–271).

Godeslava ali Godislava/Godeslav ali Godislav. Zapis ženske oblike je v prejšnjem besedilu že omenjen, med letoma 1050–1065 je bila zapisana moška oblika *Gotislau*; imeni sta nastali iz pomenske osnove *goditi*, ugajati in imenske končnice *slav* (Kronsteiner 1975: 40; prim. Kos 1913: 13, 14; gl. Miklošič 1860: 263, 310, 311).

Gojica/Gojin. Žensko ime so zapisali *Gohza* med letoma 1006–1039 za podložnico, moško ime so zapisali *Goin* med letoma 1002–1018 za (moško) pričo; imeni izvirata iz pomenske osnove *goj*, mir (Kronsteiner 1975: 40; prim. Kos 1911: 15, 10; gl. Miklošič 1860: 263, 264).

Jelena/Jelen. Zapis ženske oblike imena je v prejšnjem besedilu že omenjen; v moški obliki je bilo ime precej razširjeno in največkrat zapisano *Gelen*, kot je bil npr. leta 1030 imenovan podložnik (Kronsteiner 1975: 43, 44); seveda gre za človeško ime, ki je prenešeno z živali in pomeni značilnosti, ki so jih prepoznavali na njej.

Jaroslava ali **Jeroslava/Jaroslav** ali **Jeroslav**. Žensko imensko obliko so v 12. stoletju zapisali *Ierazlava*, moško obliko imena pa so v istem stoletju zapisali *Gerozla* in *Ierazla*; imeni sta nastali iz pomenske osnove *jer* ali *jar*, močan, strog, in imenske končnice *slav* (Kos 1913: 15; Kronsteiner 1975: 44; gl. Miklošič 1860: 310, 311, 329).

Krasa/Krasan. Prvo ime je verjetno žensko; okoli leta 975 so ga zapisali *Krazza* v seznamu podložnikov in podložnic, drugo ime so leta 1128 zapisali *Grazan*, kot je bilo ime priče, ki je bila moški, ker ženske niso pričale; imeni izvirata iz pomenske osnove *krasa*, lepota, oziroma *krasiti* (Kronsteiner 1975: 45; prim. Kos 1906: 348; gl. Miklošič 1860: 282).

34 **Ljubina/Ljubin**. Prvo ime je bilo zapisano *Lubina* leta 1298 kot ime soproge, drugo pa *Liupin* leta 827 kot ime (moške) priče; imeni izvirata iz pomenske osnove *ljub/ljubiti* (Kronsteiner 1975: 48; gl. Miklošič 1860: 285).

Ljubinega/Ljubineg. Zapis ženske oblike imena je v prejšnjem besedilu že omenjen, moško obliko pa so v 12. stoletju za rudarja zapisali *Livbenech*; imeni izvirata iz iste pomenske osnove kot prej navedena primera (Kos 1920: 474; Kronsteiner 1975: 48).

Sedraga/Sedrag. Med letoma 958–991 je bila ženska oblika imena zapisana *Zidraga* za podložnico; moška oblika je bila zapisana *Zedrach* za podložnika med letoma 1065–1075, in enako za laika (konverza) v 12. stoletju; imeni sta sestavljeni iz povratno osebnega zaimka *se/sebe* in besede *drag/a*, ljub/a, dragocen/a (Kronsteiner 1975: 61; prim. Scheinig 1893: 13; prim. Kos 1913: 24).

Semislava/Semislav. Ženska oblika imena je bila zapisana *Zemislaua* za samostansko laiko v 12. stoletju, moška oblika je bila zapisana *Semislau* za (moško) pričo leta 1201; ime je sestavljeno iz pomenske osnove *sem*, oseba, družina, in imenske končnice *slava/slav* (Kronsteiner 1975: 63; prim. Miklošič 1860: 310, 311, 318).

Slava/Slav. Ženska oblika imena je bila zapisana *Zlava* kot ime soproge leta 1188, moška oblika je bila zapisana *Zlav* v 12. stoletju; gre za skrajšani obliki imen s končnicama *-slav/a* (Kronsteiner 1975: 63; Miklošič 1860: 310, 311).

Sodenega/Sodeneg. Zapis ženske oblike imena je v prejšnjem besedilu že omenjen, moško obliko so zapisali v 12. stoletju *Ztene* za rudarja; ime je nastalo iz pomenske osnove *sodeti*, zbirati, in imenske končnice *neg/a* (Kronsteiner 1975: 73).

Stojana/Stojan. V 12. stoletju je bila zapisana v Milštatskem nekrologiju “*Stoiana, conversa nostrae congregationis*” (Kos 1920: 476); ta zapis kaže, da gre za žensko ime. Vendar je na drugem mestu omenjeno, naj bi bil v tem zapisu omenjen “*conversus*”, torej moški (Kronsteiner 1975: 66), kar pa povzroča ob običajnih, večkrat izpričanih moških imenih Stojan težave pri razumevanju končnice *-a*; bržkone gre pri tem drugem mestu za pomoto. Vsekakor je bila imenska oblika Stojan zapisana *Stoian* okoli leta 1150 za kmeta, *Ztoian* nekako v istem času za posestnika, in *Stoyan* za (moško) pričo leta 1250. Ime je nastalo iz pomenske osnove *stojati/stojan*, stati, obstati, obstoj, obstojen (Kos 1920: 153, 152; Kronsteiner 1975: 66; Miklošič 1860: 314, 315).

Svetislava ali **Svetoslava/Svetislav**. Ženska oblika imena je bila zapisana *Zwiteslava* kot ime soproge v 12. stoletju; moško obliko so zapisali *Zwanzlavi* za pričo leta 1190, in v 12. stoletju *Zewenzlav* in *Zwenzelav* za konverza, samostanskega brata; ime je sestavljeno iz pomenske osnove *svetiti*, *svetloba* ali *svet*, močan, čvrst, ali *sveto*, vzvišeno, neoskrunljivo, in imenske končnice *-slav/a* (Kronsteiner 1975: 70, 71; Miklošič 1860: 309–311).

Tihomira/Tihomir. Ženska oblika imena je bila v 9. stoletju zapisana *Tichomira*, med letoma 957–993 je bil zapisan podložnik *Tihmar*; ime je nastalo iz pomenske osnove *tih* in imenske končnice *mīr/a* (Kronsteiner 1975: 75; gl. Miklošič 1860: 320).

Vitina/Vitin. Glede na končnico *-ina* bi prvo ime lahko bilo žensko ali moško (gl. Kronsteiner 1975: 33); v zapisu *Vitina* iz časa okoli leta 975 se je tako imenovala neka podložna oseba; drugo ime so zapisali *Witin* in *Uitin* v 12. stoletju za dva rudarja; ime je nastalo iz pomenske osnove *vit*, gospodar, morda je v zvezi tudi s pomenom *vitati*, stanovati (Kos 1906: 348; Kronsteiner 1975: 82; Miklošič 1860: 254, 255).

Zverica/Zverec. Leta 1185 so zapisali ime samostanske laike (konverze) *Zwerizza*, moško ime pa so v 12. stoletju zapisali *Zveriz* ali *Zwerz*; seveda gre za človeško ime, ki je prenešeno z divjih živali in pomeni značilnosti, ki so jih prepoznavali na njih (Kos 1920: 476; Kronsteiner 1975: 89; gl. Miklošič 1860: 276).

Zverka/Zverko. Ženska imenska oblika je bila v 12. stoletju kot ime dobrotnice zapisana *Zwirka*, ime podložnika so leta 990 zapisali *Zuerco*; ime je nastalo na enak način kot zgoraj naveden primer (Kronsteiner 1975: 90).

Zverinega/Zverineg. Žensko obliko imena so v 12. stoletju zapisali *Zverinega*, moško obliko so v istem stoletju zapisali *Zveringe* za rudarja; ime je sestavljeno iz pomenske osnove *zver*, kot pri zgoraj navedenih primerih, in končnice *-nega*, ki sicer dobesedno pomeni *skrb*, *ljubezniva oskrba*, vendar je tu bržkone samo imenska končnica, dodatek, ki pove, da gre za osebno ime (Kos 1920: 474; Kronsteiner 1975: 89; gl. Miklošič 1860: 296).

Primerjava moških in ženskih imen, ki se ločijo samo po spolno oblikovanih končnicah, kaže, da so **glede na čustvene odnose in zaželene osebne sposobnosti in značajske lastnosti v številnih primerih imeli do imenovank in imenovancev enak odnos**. To sicer ne more pričati o enakem družbenem vrednotenju oseb obeh spolov, ampak o enakem obravnavanju in odnosu do žensk in moških v določenih življenjskih stanjih in razmerah. Teh pa je bilo bržčas mnogo, kot podobno kažejo tudi naslednje primerjave različnih ženskih in moških imen, tvorjenih iz enakih pomenskih osnov.

Pričevanja ženskih in moških imen iz enakih pomenskih osnov

Črnika/Črnej. Prvo ime, ime podložnice, so leta 990 zapisali *Zirneca*, drugo, moško ime, so leta 864 zapisali *Zirneu* in za hlapca *Zirna*, med letoma 958–991 pa

za (moško) pričo *Zirne*; imeni sta nastali iz pomenske osnove *črno* (Kronsteiner 1975: 30; gl. Miklošič 1860: 326).

Dobrelka/Dobren, Dobrej. Prvo ime, ime samostanske laike (konverze), so v 12. stoletju zapisali *Dobrelka*, drugo, moško ime, so v 12. stoletju zapisali *Dobren* in tretje, tudi moško ime, so v 12. stoletju zapisali za konverza, samostanskega brata *Thobrai* in leta 1172 za cerkvenega hlapca *Doberei*; imena so nastala iz pomenske osnove *dobro* (Kronsteiner 1975: 32; gl. Miklošič 1860: 269–271).

Dobrica, Predobra/Dobrik, Dobrina. Prvo ime, ime podložnice, so med letoma 1006–1039 zapisali *Dobriza*, drugo, tudi žensko ime, so v 12. stoletju zapisali *Predobra*, tretje, moško ime, so leta 750 zapisali *Thabricho* in leta 1279 *Dobrina* za *vrlega moža*; imena so nastala iz iste pomenske osnove kot prej navedeni primeri (Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 32, 55, 33).

Domanega/Domagoj, Domaslav. Prvo ime, ime samostanske laike (konverze), so v 12. stoletju zapisali *Domnega*, drugo ime so v 12. stoletju zapisali *Domagoy* za rudarja, tretje pa v 12. stoletju *Domzlau* za konverza, samostanskega brata; imena so nastala iz pomenske osnove *dom* (Kronsteiner 1975: 35, 36; gl. Miklošič 1860: 271).

Dražma/Dražun. Prvo ime je krajša oblika imena Dražimira in je bilo leta 864 zapisano *Drasma* za podložnico, drugo ime je bilo okoli leta 1150 zapisano *Traschun* za svobodnjaka in *Tratsun* za posestnika; imeni sta nastali iz pomenske osnove *drag* (Kronsteiner 1975: 37; prim. Kos 1906: 147; Kos 1920: 149; gl. Miklošič 1860: 271, 272).

Ljuba/Ljubidrag. Kot ime podložnice je bilo med letoma 957–993 zapisano *Liupa*, kot ime posvetnice je bilo v 12. stoletju zapisano *Liuba* in ime gospodarice je bilo leta 1277 zapisano *Luba*; drugo, moško ime, so zapisali *Liubdrago* v 12. stoletju za konverza, samostanskega brata; imeni sta nastali iz pomenske osnove *ljub, ljubiti* (Kronsteiner 1975: 47; gl. Miklošič 1860: 285).

Ljubota/Ljubita. Prvo ime so v 8. ali 9. stoletju zapisali *Liupota*; z njim so imenovali neko žensko. Drugo ime so v 12. stoletju zapisali *Lubitte*; tako se je imenoval neki rudar; imeni sta nastali iz iste pomenske osnove kot prej navedena primera (Kronsteiner 1975: 49; Kos 1906: 256; Kos 1920: 473; gl. Miklošič 1860: 285).

Mirica/Mirogoj, Mironeg, Miroslav. Prvo ime je žensko in so ga v 9. stoletju zapisali *Meriza* in *Miriza*. Drugo ime so zapisali *Myrogoy* leta 1239 za kmeta, tretje so zapisali *Mirengen* v 12. stoletju za rudarja, četrto pa *Mirzlav* v 12. stoletju za konverza, samostanskega brata; imena so nastala iz pomenske osnove *mir* (Kronsteiner 1975: 51; Kos 1906: 257; Kos 1920: 473; gl. Miklošič 1860: 289–291).

Mojica/Mojmir. Prvo ime so zapisali *Moyza* okoli leta 990 za podložnico in enako leta 1155 za posestnico vdovo. Drugo ime so zapisali *Moymir* in *Moimir* med letoma 923–935 za kneza in za (moško) pričo; imeni sta nastali iz pomenske osnove *moj* in imenske končnice *-mir* (Kos 1906: 387; Kronsteiner 1975: 52; gl. Miklošič 1860: 291).

Svetižizna/Žiznec. Prvo ime so zapisali *Zuuengizigna* med letoma 784–907 za članico bratovščine in *Szuentezizna* v 9. ali 10. stoletju za romarico, drugo ime so zapisali

Scisniz med letoma 1006–1039 za podložnika; prvo ime je sestavljeno iz pomenskih osnov *svetiti* ali *svet*, močan, čvrst, in *žizn*, življenje; drugo ime izvira iz besede *žizn* (Kos 1906: 251, Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 70, 91; gl. Miklošič 1860: 309, 275).

Svetodraga/Svetec, Svetoh, Svetogoj, Svetomir. Prvo ime so zapisali *Zwetodraga* v 12. stoletju za samostansko laiko (konverzo), drugo *Zwantiz* v 12. stoletju za konverza, samostanskega brata, tretje *Zwetoch* leta 1239 za kmeta, četrto *Cwetogoi* okoli leta 1150 za kmeta in peto *Zwetmer* leta 1162 za svobodnjaka; imena so nastala iz pomenske osnove *sveto*, vzvišeno, neoskrunljivo (Kronsteiner 1975: 70, 71).

Trebejica in Treblica/Treb, Trebec, Trebeš, Trebik, Trebin, Trebineg. Prvo žensko ime je bilo zapisano *Trebeiza* leta 1030 za podložnico, drugo žensko ime je bilo za premožno svobodnjakovo ženo med letoma 1075–1090 zapisano *Trepliza*; tretje ime je bilo zapisano *Drebi* v 12. stoletju za diakona, četrto *Treuiz* med letoma 995–1005 za podložnika, peto *Trebes* v 12. stoletju za rudarja, šesto *Trepigo* leta 827 za (moško) pričo, sedmo *Trevino* leta 1042 za podložnika in *Trewin* leta 1175 za (moško) pričo in osmo *Trebenge* za (moško) pričo leta 1217; imena so nastala iz pomenske osnove *treb*, častivreden, primeren, spreten, pripraven (Kronsteiner 1975: 76, 77; Kos 1911: 187; gl. Miklošič 1860: 321).

Tvrdila/Tvrdač, Tvrđineg, Tvrđislav, Tvrđodrag, Tvrđogoj. Prvo ime je bilo zapisano *Turdila* v 9. stoletju kot ime za žensko, drugo ime je bilo zapisano *Turdazo* leta 864 za podložnika, tretje *Tridenge* v 12. stoletju za dobrotnika, četrto *Tridizlav* leta 1188 za plemenitaša, peto *Dridodrago* med letoma 1006–1039 za podložnika, v istem času je bilo zapisano šesto ime *Dridogoi* za podložnika; imena so nastala iz pomenske osnove *tvrd*, trd, močan ali *tvrditi*, trditi (Kronsteiner 1975: 78; Kos 1906: 147; Kos 1911: 15; Kos 1920: 372; gl. Miklošič 1860: 319, 320).

Primerjave ženskih in moških imen, tvorjenih iz enakih pomenskih osnov, potrjujejo rezultate prejšnjega poglavja, v katerem so primerjave ženskih in moških imen, ki se ločijo samo po spolno oblikovanih končnicah. Pomenske osnove imen v obeh poglavjih so sicer različne, kar gre kajpak na račun pomanjkljivosti virov; širše pomenske kategorije osnov se v obeh zbirah imen precej ujemajo.

To seveda **ne pomeni, da so osebe obeh spolov nasploh vrednotili enako**; nekaterim pomenskim osnovam, iz katerih so tvorjena številna moška imena (borjenje, gnev, gost, hotenje, mučenje, predništvo, premišljenost, prijem, sojenje, ukazovanje; od živalskih imen jastreb, kozel, medved, tur; gl. Kronsteiner 1975: 25–91), ne poznamo ustreznih ženskih imen, čeprav zaradi stanja virov ne vemo, ali jih ni bilo. Alpskoslovanska družba in kultura sta se v zadnjih štirih stoletjih prvega tisočletja precej spreminjali in razvijali; ob teh spremembah se je najbrž tudi dejanski odnos moških do žensk in posledično odnos žensk do moških vsaj nekoliko spreminjal; vsekakor pa so – tako kot je to pri teh soodnosih v vseh družbah – tudi sočasno obstajale individualne razlike. Na raznolikost, ki kljub širše uveljavljenim družbenim stališčem obstaja v resničnem človeškem življenju, opozarjajo tudi značilnosti naslednjega zbira imen, za katera ne vemo, ali so označevala moške ali ženske.

Imena oseb, za katera viri ne spričujejo spola, glede na imenske značilnosti in končnice pa spol ni določljiv

Kot je bilo povedano, imajo nekatera ženska in moška imena enake končnice; sodobniki so izkustveno vedeli, katera konkretna imena so moška ali ženska. Danes za takšna imena, zapisana v virih, vemo, da so označevala moško ali žensko osebo le, če je to razvidno iz okoliščin ali izrecno izpričano. To so nekateri primerki iz skupin imen, ki se končujejo na *-ina*, *-ota*, lahko tudi drugače na *-a*, in na *-vlast*. V besedilu naštevam takšna imena, pri katerih spol imenovancev ali imenovank v virih ni določen, glede na končnice pa ni določljiv.

38

Bdina. Med letoma 1050–1065 so zapisali (na zadnjem mestu, po treh moških imenih) v seznamu štirih podložnih oseb ime *Bithina*. Ime je morda nastalo iz pomenske osnove *bdeti* (gl. Kos 1911: 100; gl. Kronsteiner 1975: 27; Miklošič 1860: 251, 252; gl. Snoj 1997: 27, 28, 52); morda pa gre samo za drugačen zapis imena, kot ga navajam tu spodaj.

Vitina. To ime so okoli leta 975 v seznamu podložnih oseb, med katerimi so večinoma moški, zapisali *Vitina*; ime je nastalo iz pomenske osnove *vit*, gospodar, ali morda tudi *vitati*, stanovati; izpričano moški obliki tega imena sta sicer Vitan in Vitin (gl. Kos 1906: 348; Kronsteiner 1975: 82; gl. Miklošič 1860: 254, 255).

Junota. Ime so med letoma 957–993 v seznamu podložnih oseb zapisali *Iunota*; spol imenovane osebe glede na imensko končnico ni določljiv. Ime je nastalo iz pomenske osnove *jun*, mlad (Kronsteiner 1975: 44). V 19. stoletju je slovenska beseda *junota* pomenila mladino, izpeljanki *junačica*, *junakovica* pa postavno dekle (Bezljaj 1976: 233, 234), v hrvaščini pa je beseda *junota* že leta 1493 pomenila mladeniča (Mažuranič 1975: 248, 469).

Lunota. Ime so leta 976 zapisali v seznamu podložnih oseb *Lunota*; spol imenovane osebe glede na imensko končnico ni določljiv. Ime je nastalo iz imena za nebesno telo, *Luna*, in je pomenilo sijočo, svetlo osebnost (Kronsteiner 1975: 47; gl. Bezljaj 1982: 156; gl. Mažuranič 1975: 616).

Ljubišina. To ime so v 9. stoletju zapisali *Lupisina*; je izvedenka iz imena *Ljubiš*, ki je nastalo iz pomenske osnove *ljub* (Kronsteiner 1975: 48, 49; gl. Miklošič 1860: 285).

Nežina. To ime so v 12. stoletju zapisali *Nesina*; izvira iz pomenske osnove *nega*, skrb, ljubezniva oskrba (Kronsteiner 1975: 54; Miklošič 1860: 296).

Mirovlast. To ime so v seznamu podložnikov in podložnic (po treh ženskih imenih in pred enim moškim imenom) med letoma 1906–1039 zapisali *Mirlaz*; ime je sestavljeno iz pomenskih osnov *mir* in *vlast*, last, posest (gl. Kos 1911: 15; Kronsteiner 1975: 51; Miklošič 1860: 256).

Vlastina. To ime so v 12. stoletju zapisali *Laztina*; nastalo je iz enake pomenske osnove kot drugi del zgoraj omenjenega imena (Kronsteiner 1975: 85).

Volkonega ali **Volkonja.** To ime so okoli leta 975 v seznamu podložnikov in podložnic zapisali *Uuolconga*; seveda gre za človeško ime, ki je prenešeno z divje živali in pomeni značilnosti, ki so jih prepoznavali na njej; če se je imenska končnica

glasila -nega, kot jo rekonstruira Kronsteiner, je to bilo ime ženske (gl. Kos 1906: 348; Kronsteiner 1975: 87; Miklošič 1860: 256, 257).

Zverina. To ime so v bratovščinsko knjigo, ki zajema ženske in moške osebe, v 12. stoletju zapisali *Zwerina* in *Zwerna*; glede na imensko končnico spol imenovanih oseb ni določljiv (Kos 1920: 473, 474; Kronsteiner 1975: 89).

Živina. To ime so v seznamu podložnih oseb okoli leta 975 zapisali *Siuina*; glede na imensko končnico spol imenovane osebe ni določljiv (Kos 1906: 348; Kronsteiner 1975: 91).

Družbeno razlikovanje in osebna imena

Umestitev v zgodnj srednjeveške alpskoslovanske družbene razmere more dati zgodovinsko stvarno potrditev podobi vrednotenju, ki jo kažejo primerjave ženskih in moških alpskoslovanskih osebnih imen. Vendar poznamo tedanjo družbo slabo in večinoma domnevno. Gotovo je le, da se je družba razvijala in spreminjala in da so obstajale različne družbene plasti. Vsaj v razvitejši obliki je družbi načeloval knez, v njegovi okolici so bili velikaši; nižje so bili kosezi, kmečko prebivalstvo z vojaškimi obveznostmi in župani, starešine manjših prebivalstvenih skupin; družbeni temelj so bili svobodnjaki, ki so imeli kmetije ali dvore z dajatvenimi obveznostmi. Spodnja družbeno plast so predstavljali nesvobodnjaki pri knežjem in drugih dvorih. Postopna krepitev in razvoj družbenih fevdalnih prvin sta povzročala nadaljnji razvoj razlikovanja prebivalstva in več odtenkov osebnih družbenih položajev (gl. Vilfan 1961: 49–66; Vilfan 1980: 288–326).

Družbeni položaj je določal okvir življenjskih usod, pravic in dolžnosti. Ženske so kajpak bile sestavni del vseh družbenih plasti, vendar niso vedno opravljale enakih del kot moški, sploh pa ne javnih nalog: kneginje, ki bi vladale, kosezinje, ki bi se vojskovala, ali županje, ki bi vodile in upravljale, bi bile nekaj nemogočega. V virih, ki so jih pisali pisarji, ki so gledali na alpskoslovansko družbo že skozi očala fevdalizma, je ob omembah slovanskega prebivalstva nad trideset nazivov različnih družbenih statusov, vendar je od tega le deset ženskih (gl. Kronsteiner 1975: 125–129, *passim*). Z množinsko samostalniško obliko *mancipia* so označevali osebe obeh spolov; ker so pod tem imenom naštetih kmetijam pripadajoči slovanski imenovanci in imenovanke, vemo, da ta naziv v teh virih pomeni kmečke podložne ljudi. Sicer pa je v virih družbeni položaj alpskih Slovank lahko imenovan gospodarica (*domina*), svobodnjakinja (*libera*), samostanska laična sestra (*laica, soror, conversa*), soproga (*uxor*), vdova (*vidua*) ali kar ženska (*femina, mulier*); nejasna je vsebina naziva *sclava*, ki ga ne moremo prevesti kar sužnja ali ujetnica; bržkone gre za pridvorno nesvobodnjakinjo.

Čeprav je torej podoba družbenega razlikovanja nejasna, ni dvoma o obstoju zgornje in spodnje družbene plasti; takšno stanje pa se praviloma zrcali tudi v imenih oziroma modi dajanja imen. Analiza alpskoslovanskih moških osebnih imen je pokazala, da so v plemiškem okolju imenovali svoje pripadnike zlasti z imeni, izvirajočimi iz abstraktnih pomenskih osnov, ki so v zvezi z vrednotami gospodovanja:

40 *boriti, mir, misl, polk, slav, svet, tvrd, vladati, vlast* (Kronsteiner 1975: 174–180). Iz takšnih osnov tvorjena ženska imena navajam kar pogosto v pričujoči razpravi, ne nazadnje v primerjavah ženskih in moških imen, ki omogočajo sklepanje, da so v določenih družbenih situacijah enako vrednotili osebe obeh spolov. Vendar alpskoslovanskih ženskih imen, tvorjenih iz pomenskih osnov *boriti* in *polk* (ljudstvo, vojska), ne poznamo, kar kaže na vrednote, ki so bile povezane le z moškimi. Glede na družbene povezave imen, ki so v zvezi z gospodovanjem, je treba postaviti sklepanje o določenih enakih vrednotenjih obeh spolov v družbeno zgodovinski kontekst: v zgornji družbeni plasti so v zgodnejših obdobjih marsikdaj enako vrednotili take imenovanke in imenovance; v okolju poznejše fevdalne družbe pa so takšna imena prišla v navado tudi med navadnejšim prebivalstvom in njihov pomen dostikrat ni več kazal na njihov dejanski družbeni položaj. V takšnem položaju so bile verjetno ženske, že omenjene v prejšnjem besedilu, ki so imele imena s pomeni, običajnimi v gospodovalnem okolju: Četeslava, Dobrovlast, Jaronega, Jaroslava in Vladana. Nekatera takšna imena so sicer negotova; če je bilo ime deklince, v 9. ali 10. stoletju zapisano *Odela* (Kos 1906: 248), slovanskega izvora, bi se najbrž glasilo **Odola** (Kos 1886: 129; gl. Miklošič 1860: 297), izviralo bi iz pomenske osnove *odol*, zmaga, in bi pomenilo žensko, ki zmaguje; če je bilo v 10. stoletju zapisano ime podložnice *Liutza* slovansko, bi se glasilo **Ljutica** in bi pomenilo silno ali divjo žensko (Kos 1906: 348; gl. Kos 1886: 124; Miklošič 1860: 286; gl. Bezljaj 1982: 146). Zanesljivejši je pomen imen, ki izvirajo iz besedne osnove za divjo žival, *zver*, in so bila tudi že omenjena: Zverica, Zverinega in Zverka.

Drugačen predstavní svet, precej povezan s toplejšimi čustvenimi in rodbinskimi osebnimi odnosi, vsakdanjo življenjsko stvarnostjo, okoljem in opazovanjem, kažejo značilna imena množičnih prebivalstvenih plasti (prim. Kronsteiner 1975: 181–182). Primerjave sorodnih ženskih in moških imen tu določno pričajo o številnih stanjih, v katerih so bile moške in ženske osebe družbeno enako vrednotene; različne okoliščine sicer kažejo, da je treba ta stanja videti v vsakdanjem rodbinsko-družinskem, ne v javnem okolju, in da je takšne poglede na osebe obeh spolov slabila fevdalizacija. Pri družbenem razlikovanju je bila v alpskoslovanski družbi vsekakor važnejša pripadnost družbeni plasti kot spolu.

Pričevanja alpskoslovanskih osebnih imen so zelo dragocena, ker pripovedujejo o obdobju, o katerem vemo zelo malo, in ker odstirajo pogled v strani človeške preteklosti, o katerih drugi viri navadno molčijo. Seveda je njihova veljavnost omejena: védenje o z imeni izpričanem družbeno veljavnem odnosu do žensk v alpskoslovanski družbi bo bolj plastično in zanesljivejše v celostnejši podobi, ki je mogoča na podlagi sicer skromnih virov, odkritih z arheologovo lopato. Med njimi so zadevno pomembna zlasti človeška okostja in nakit; brez celovitega analitičnega pretresa virov in raziskav je mogoče danes z gotovostjo zapisati le, da mnogo pokopanih alpskih Slovank ni imelo nakita in da preiskana okostja pričajo, da so v poprečju ženske umirale precej mlajše kot moški.

VIRI IN LITERATURA

- BELOSTENEC 1973: Joannes Bellosztenëcz, *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium, etc, Gazophylacium latino-illyricum, Zagrabiae M.DCCXL*. Faksimile Zagreb 1973.
(*Ivan Belostenec, avtor tega monumentalnega slovarja je bil rojen leta 1594, umrl je leta 1674*).
- BELOSTENEC 1740: Joannes Bellosztenëcz, *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium, etc, Gazophylacium illyrico-latinum, Zagrabiae M.DCCXL*. Faksimile Zagreb 1973.
- BERNIK 1992: France Bernik et alii, *Brižinski spomeniki, Znanstvenokritična izdaja, Faksimile, Monumenta Slovenica 3, SAZU, Ljubljana*.
- BEZLAJ 1967: France Bezljaj, *Slovenski imenotvorni proces, v: Eseji o slovenskem jeziku, Ljubljana, str. 156–165*.
- BEZLAJ 1974: *Začasni slovar slovenskih priimkov, Odgovorni urednik France Bezljaj, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, Ljubljana*.
- BEZLAJ 1976: France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika, Prva knjiga, A–J, Ljubljana*.
- BEZLAJ 1982: France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika, Druga knjiga, K–O, Ljubljana*.
- BEZLAJ 1995: France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika, Tretja knjiga, P–S, Dopnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana*.
- BLAZNIK 1986: Pavle Blaznik, *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, 1, Historična topografija Slovenije II, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Založba Obzorja, Maribor*.
- BLAZNIK 1988: Pavle Blaznik, *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, 2, Historična topografija Slovenije II, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Založba Obzorja, Maribor*.
- BLAZNIK 1989: Pavle Blaznik, *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, 3, Darja Mihelič, Seznam oblik krajevnih imen v srednjeveških virih, Historična topografija Slovenije II, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Založba Obzorja, Maribor*.
- CONVERSIO 1985: *Conversio Bagoariorum et Carantanorum, v: Sveta brata Ciril in Metod v zgodovinskih virih, Acta Ecclesiastica Sloveniae 7, Ljubljana, str. 15–43*.
- GRAFENAUER 1970: Bogo Grafenauer, *Poljedelski obdelovalni načini, v: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, I. zvezek, Agrarno gospodarstvo, Ljubljana, str. 225–250*.
- JAKOPIN 1985: Franc Jakopin et alii, *Slovenska krajevna imena, Ljubljana*.
- KEBER 1988: Janez Keber, *Leksikon imen, Izvor imen na Slovenskem, Celje*.
- KOS 1886: Franc Kos, *Ob osebnih imenih pri starih Slovencih, v: Letopis Matice slovenske za leto 1886, Ljubljana, str. 107–151*.
- KOS 1906: Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Druga knjiga (l. 801–1102), Ljubljana*.
- KOS 1911: Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Tretja knjiga (l. 1001–1100), Ljubljana*.
- KOS 1913: Milko Kos, *Slovenska osebna imena v "Liber confraternitatum Seccoviensis", v: Časopis za zgodovino in narodopisje, 10. letnik, Maribor, str. 9–25*.
- KOS 1920: Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Četrta knjiga (1101–1200), Ljubljana. (Na prvem notranjem listu knjige je letnica oddaje knjige 1915; na ovitku je letnica izdaje 1920)*.
- KOS 1928: Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Peta knjiga (1201–1246), Uredil Milko Kos, Ljubljana*.
- KOS 1975 1: Milko Kos, *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500) I, A–M, Inštitut za občo in narodno zgodovino Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Odgovorni urednik Pavle Blaznik, Razmnoženo kot delovni pripomoček, Ljubljana*.
- KOS 1975 2: Milko Kos, *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500) II, N–Ž, Inštitut*

- za občino in narodno zgodovino Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Odgovorni urednik Pavle Blaznik, Razmnoženo kot delovni pripomoček, Ljubljana.
- KOS 1975 3: Milko Kos, Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500) III, Sprema beseda, Uporabljene kratice, Seznam tujih oblik krajevnih imen, Inštitut za občino in narodno zgodovino Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Odgovorni urednik Pavle Blaznik, Razmnoženo kot delovni pripomoček, Ljubljana.
- KOS 1987: Dušan Kos, Bela krajina v poznem srednjem veku, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana.
- KRANZMAYER 1984: Eberhard Kranzmayer, Ortsnamenbuch von Kärnten II, Klagenfurt 1958, ponatis 1984.
- LEXER 1986: Matthias Lexer, Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch, 37. izdaja, Stuttgart.
- LOEWE 1930: Richard Loewe, Deutsches Etymologisches Wörterbuch, 2. izdaja, Berlin, Leipzig.
- MAKAROVIČ 1995: Gorazd Makarovič, Slovenci in čas, Odnos do časa kot okvir in sestavina vsakdanjega življenja, Ljubljana.
- MAŽURANIČ 1975: Vladimir Mažuranič, Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik, Zagreb 1908–1922, Ponatis Zagreb.
- MIKLOŠIČ 1860: Franz Miklosich, Die Bildung der slavischen Personennamen, v: Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Classe, Zehnter Band, Wien, str. 215–330.
- KRONSTEINER 1975: Otto Kronsteiner, Die alpenlawischen Personennamen, Österreichische Namenforschung, Sonderreihe 2, Wien.
- PLETERŠNIK 1894: Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar I, A–O, Ljubljana. Reproducirani ponatis, Ljubljana 1974.
- PLETERŠNIK 1895: M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar II, P–Ž, Ljubljana (1895). Reproducirani ponatis, Ljubljana 1974.
- RAMOVŠ 1936: Fran Ramovš, Kratka zgodovina slovenskega jezika I, Ljubljana; Ponatis Zbirka ZRC 9, ZRC SAZU, Ljubljana 1955.
- SAVNIK 1968–1980: Roman Savnik et alii, Krajevni leksikon Slovenije 1–4, Ljubljana.
- SCHEINIGG 1893: J. Scheinigg, Slovenska osebna imena v starih listinah, v: Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, letnik III, Ljubljana, str. 9–13, 47–53, 94–101, 140–148.
- SNOJ 1997: Marko Snoj, Slovenski etimološki slovar, Ljubljana.
- SPEZIALORTSREPERTORIUM 1918: Spezialortsrepertorium der österreichischen Länder VII, Österreichisch-illyrisches Küstenland, Wien.
- VILFAN 1961: Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana.
- VILFAN 1996: Sergij Vilfan, Zgodovinska pravotvornost in Slovenci (Serija Pravna obzorja 5), Ljubljana.
- VILFAN 1980: Sergij Vilfan, Kmečko prebivalstvo po osebnem položaju, v: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, II. zvezek, Družbena razmerja in gibanja, Ljubljana, str. 279–353.
- ZAHN 1893: Joseph Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, Wien.
- ZELKO 1982: Ivan Zelko, Prekmurje do leta 1500, Historična topografija Slovenije I, Murska Sobota.

BESEDA O AVTORJU

Gorazd Makarovič, dr., muzejski svetnik. Do upokojitve je bil zaposlen kot kustos za ljudsko umetnost v Slovenskem etnografskem muzeju. Njegovo raziskovalno delo sega čez meje osnovnega delovnega področja. Avtorjevo širino označuje formulacija njegovih raziskovalnih prizadevanj v zadnjih letih: Zgodovina kulture in odnos prebivalstva do kulture na Slovenskem od naselitve do druge svetovne vojne. Je pisec večjega števila razprav. Med pomembnejše knjige sodijo *Slovenska ljudska umetnost* (Ljubljana 1981), *Slovinci in čas, Odnos do časa kot okvir in sestavina vsakdanjega življenja* (Ljubljana 1995) in *Poslikane panjske končnice, Zbirka Slovenskega etnografskega muzeja* (Ljubljana 2000).

ABOUT THE AUTHOR

Gorazd Makarovič, Ph.D., retired as a museum adviser from the Slovene Ethnographic Museum where he was employed as curator of folk art. His research works extends far beyond his basic field of activity. The breadth of his scientific interest can be best illustrated by the formulation of his research endeavours in recent years: The history of culture and people's attitude toward culture in the Slovene territory from the settlement until the Second World War. Dr. Makarovič has written numerous articles and books. His principal works are the books *Slovenska ljudska umetnost* (Slovene Folk Art, Ljubljana 1981) and *Slovinci in čas, Odnos do časa kot okvir in sestavina vsakdanjega življenja* (The Slovenes and Time. The attitude toward time as a framework and component of everyday life, Ljubljana 1995) and *Poslikane panjske končnice, Zbirka Slovenskega etnografskega muzeja* (Painted beehive panels. The collection of the Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana 2000).

SUMMARY

INFORMATION PROVIDED BY THE NAMES OF ALPINE SLAV WOMEN

The term Alpine Slav women refers to the female population which settled the sub-Alpine and Eastern Alpine geographic regions from the mid 6th century to the early 9th century and which spoke a Proto-Slavic language; it is from this language that Slovene developed around the 12th century.

Alpine Slavic personal names contain meanings which can be described and sometimes even translated into contemporary language; they reflect the social values of the past and the attitudes to women and men.

Place names, which derived from early medieval personal names, indicate that settlements were named exclusively after men. Among the early medieval Alpine Slavic personal names, from which surnames were derived from the end of the Middle Ages onwards, no female names are found. Most of the female Alpine Slavic names, some of which belong to ancient common Slavic traditions, are recorded in written sources dating from the 9th-12th centuries: in lists of farms mentioning the serfs belonging to them; in lists of pilgrims; in necrologies and, rarely, in property contracts in which women holding property rights appear. Female names account for only one fifth of male names. Sources of these types are indicative of the early feudal society in which women appeared only rarely as property owners in legal matters; written sources referring to older periods do not mention women at all.

The meanings of Alpine Slavic female names witness to the valuation of certain emotional relationships, desired skills and character traits. Women's names reveal which attributes were most appreciated in women: she should have a pleasant nature, be a close relative and loyal to

her home; or she should be strong, have a fine figure, be skilful and industrious; and she could also be fond of living and merry, or modest, humble and unassuming. A comparison of male and female names, derived from words with the same basic meanings – or which are distinguished only by gender indicating endings – shows that as far as the mentioned values are concerned the same attitude existed toward men and women. The circumstances indicate that such relationships have to be considered within the everyday family environment, not in the public one, and also indicate that the feudalisation of society weakened such gender-related views. The personal names of the higher classes of society are often derived from semantemes that are related to ruling positions; but even from this environment no female names have been preserved which would stem from words referring to fighting and warfare as is the case with men's names.